

Coğrafya

TAMAMI ÇÖZÜMLÜ

KAZANIM ODAKLI + BECERİ TEMELLİ

SORU BANKASI

+ Özetin özeti konularla

Akıllı Tahta
Uygulamalı

Yazar
Yusuf KENAN ÖKSÜZ

11. SINIF COĞRAFYA

EDİTÖR

Turgut MEŞE

Bütün hakları Giriş Yayınlarına aittir.

Yayıncının izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik yollarla ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

1. Baskı: Markaj Yayınları

2. Baskı: Giriş Yayınları

SERTİFİKA NO.

40447

KAPAK TASARIMI

Giriş Yayınları Tasarım Ekibi

SAYFA TASARIMI

Giriş Yayınları Dizgi Ekibi

BASKI VE CİLT

Özgür WEB

ANKARA

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 20 33

WhatsApp: 0505 099 24 84

www.girisyayinlari.com

girisyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1: DOĞAL SİSTEMLER

- ▶ BİYOÇEŞİTLİLİK - EKOSİSTEMLERİN UNSURLARI 8
- ▶ ENERJİ AKIŞI VE MADDE DÖNGÜLERİ 14
- ▶ SU EKOSİSTEMLERİ 19

ÜNİTE 2: BEŞERİ SİSTEMLER

- ▶ NÜFUS POLİTİKALARI 26
- ▶ TÜRKİYE'DE NÜFUS POLİTİKALARI VE POLİTİKALARIN ETKİLERİ 30
- ▶ ŞEHİRLERİN FONKSİYONLARI VE DEĞİŞİMİ 34
- ▶ ŞEHİRLERİN ETKİ ALANLARI 38
- ▶ TÜRKİYE'DE YERLEŞMELER 46
- ▶ ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 50
- ▶ ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM SEKTÖRLERİNİN EKONOMİYE ETKİLERİ 54
- ▶ DOĞAL KAYNAKLAR VE EKONOMİ 58
- ▶ TÜRKİYE'NİN EKONOMİ POLİTİKALARI 64
- ▶ TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI 68
- ▶ TÜRKİYE'DE TARIM 71
- ▶ TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI 82
- ▶ TÜRKİYE'DE SANAYİ 94

ÜNİTE 3: KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER

- ▶ İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ 102
- ▶ KÜLTÜR BÖLGELERİNİN OLUŞUMU VE DAĞILIŞI 106
- ▶ TÜRK KÜLTÜRÜ - ANADOLU'NUN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ 111
- ▶ KÜRESEL TİCARET 118
- ▶ TURİZM 122
- ▶ SANAYİLEŞME SÜRECİ - TARIM VE EKONOMİ İLİŞKİSİ 127
- ▶ ULUSLARARASI ÖRGÜTLER 130

ÜNİTE 4: ÇEVRE VE TOPLUM

- ▶ ÇEVRE SORUNLARI VE TÜRLERİ 138
- ▶ MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARINA AİT KULLANIMIN ÇEVRESEL ETKİLERİ 141
- ▶ DOĞAL KAYNAK KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ 143
- ▶ ARAZİ KULLANIMIN ÇEVRESEL ETKİLERİ - KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI 148
- ▶ DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI 155
- ▶ ÇÖZÜMLER 159
- ▶ CEVAP ANAHTARI 200

ÜNİTE

DOĞAL SİSTEMLER

Ekosistemlerin Özellikleri ve İşleyişi

- Biyoçeşitlilik
- Ekosistemlerin Unsurları
- Enerji Akışı ve Madde Döngüleri
- Su Ekosistemleri

GİRİŞ YAYINLARI

BIYOÇEŞİTLİLİK

- ⇒ Toprak, hava ve sudan oluşan yaşam alanına **biyosfer** denir.
- ⇒ Biyosfer; atmosfer, litosfer ve hidrosfer ile etkileşim halindedir.

Biy çeşitlilik: Bir bölgedeki çeşitli özelliklere sahip hayvan ve bitki türleri ile mikroorganizmaların sayısını ve bu canlıların birbirleriyle ilişkisine denir.

Biy çeşitliliğin Yeryüzüne Dağılımını Etkileyen Faktörler

- ⇒ Benzer yetiştirme şartlarına sahip bitki ve hayvan topluluklarını içinde barındıran bölgelere **biyom** denir.
- ⇒ Her biyomun kendine özgü hayvan türü ve bitki örtüsü vardır.

Paleocoğrafya Faktörleri: İklim değişikliği, kıtaların kayması

Biyolojik Faktörler: İnsan faaliyetleri, diğer canlılar

Fiziki (Doğal) Faktörler: Toprak yapısı, sular, yeryüzü şekilleri, iklim

Yeryüzündeki Biyomlar

Tropikal Yağmur Ormanları Biyomu: Her mevsimin yağışlı geçtiği ve biyoçeşitliliğin fazla olduğu Ekvator ve çevresinde görülür. Başlıca hayvan türleri; kelebek, goril, kuş, yılan, kaplan ve orangutan gibi hayvanlardır.

Çalılık Biyomu: Orta kuşağın 30° - 40° enlemleri çevresinde yer alan, deniz kenarlarında yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklim bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; tilki, karaca, yaban keçisi ve çakaldır.

Kutup Biyomu: Kutup bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; fok, kutup tilkisi, kutup ayısı ve penguendir.

Yaprak Döken Orman Biyomu: Nem ve yağışın yıl boyunca fazla olduğu Orta kuşağın kışların ılık, yazların serin geçtiği ılıman iklim bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; köstebek, gelincik, kartal, kuş ve böcek türleridir.

İğne Yapraklı Orman Biyomu: Kışların uzun ve soğuk, yazların kısa ve serin geçtiği sert karasal iklim bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; kar tavşanı, kurt, samur, geyik, vizon, baykuş, kuş ve böcek türleridir.

Tuzlu Su Biyomu: Okyanus ve deniz gibi bazı tuzlu sularda yaşayan canlıların oluşturduğu bu biyomun başlıca hayvan türleri; yunus, balina, hayvansal planktonlar ve bazı balık türleridir.

Tatlı Su Biyomları: Tatlı su gölleri ve akarsulardan oluşan bu biyomun başlıca hayvan türleri; kurbağalar, solucanlar, yengeç ve böcek türleridir.

Çöl Biyomu: Yıllık yağış miktarının 200 mm'nin altında olduğu dönemler çevresinde ve Orta kuşağın denizden uzak iç kesimlerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; akrep, deve, kertenkele ve çeşitli böceklerdir.

Savan Biyomu: Güney Amerika ve Afrika'nın orta kesimleriyle Hindistan'ın iç kesimlerinde tropikal iklim bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; zebra, fil, zürafa, gergedan, çakal, su aygırı, deve kuşu ve yilandır.

Tundra Biyomu: Kışın donan yaprağın yazın çözüldüğü tundra ikliminde görülen biyomdur. Başlıca hayvan türleri; ren geyiği, kutup tilkisi, karibu, misk öküzü ve kar kuşlarıdır.

İlman Çayırlar Biyomu: Yıllık yağış miktarının az olduğu, yağışın belirli mevsimlerde toplandığı Orta kuşağın yarı kurak iklim bölgelerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; geyik, kanguru, bufalo, tavşan, ceylan ve böcek türleridir.

Dağ Biyomu: Kayalık, And ve Himalaya gibi dağların yüksek kesimlerinde görülür. Başlıca hayvan türleri; kartal, kar tavşanı, tibet öküzü ve dağ keçisidir.

EKOSİSTEMLERİN UNSURLARI

- ⇒ Ekosistem, biyosferde birbirleriyle sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile bu canlıları saran çevreden oluşur.

Cansız Unsurlar

- ⇒ Kimyasal Unsurlar
 - ⇒ Organik maddeler: Yağ, protein, vitamin ve karbonhidratlardır.

- ⇒ İnorganik maddeler: Oksijen, su ve karbondioksittir.

Fiziksel Unsurlar

- ⇒ Işık, rüzgâr, yağış, sıcaklık, nem

Canlı Unsurlar

- ⇒ Bitkiler, ayrıştırıcılar ve hayvanlardır.

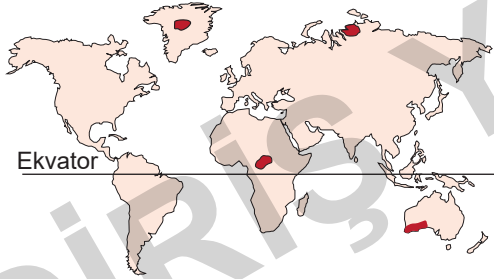
1. Aşağıdakilerden hangisi canlıların yeryüzüne dağılımını etkileyen fiziki faktörlerden biridir?

- A) İnsan faaliyetleri
- B) Diğer canlılar
- C) Toprak yapısı
- D) Kıtaların kayması
- E) İklim değişiklikleri

2. Aşağıdakilerden hangisi biyçeşitliliği etkileyen paleocoğrafya faktörlerinden biridir?

- A) İnsan faaliyetleri
- B) Toprak yapısı
- C) İklim
- D) İklim değişikliği
- E) Yükselti

3. Aşağıdaki haritada dört biyomun konumu koyu renkle belirtilmiştir.

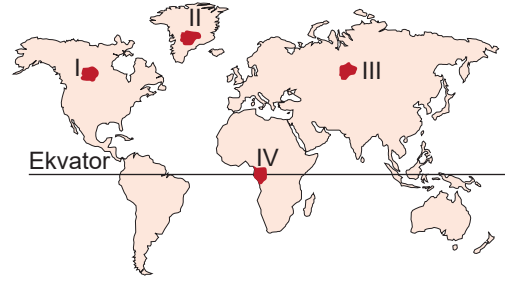
Yukarıda aşağıdaki biyomlardan hangisinin konumu gösterilmemiştir?

- A) Çöl
- B) Tundra
- C) Kutup
- D) Savan
- E) Çalılık

4. İğne yapraklı orman biyomu ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kurt, samur, vizon, geyik, kunduz ve boz ayı gibi hayvan türleri bulunur.
- B) Sert karasal iklim bölgelerinde görülür.
- C) Biyçeşitlilik bakımından en zengin biyomdur.
- D) Kışlar uzun ve soğuk, yazlar kısa ve serin geçer.
- E) Çam, göknar ve ladin gibi soğuğa dayanıklı boreal ormanlar yer alır.

5. Aşağıdaki haritada bazı biyomların yerleri numaralandırılarak gösterilmiştir.

Bu yerlerin coğrafi özellikleri göz önüne alındığında hangi biyomlardaki bitki ve hayvan türlerinin birbiriyle daha çok benzerlik göstermesi beklenir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

6.

- ◆ Orangutan
- ◆ Sincap
- ◆ Kurt
- ◆ Kokarca

Yukarıda hayvan türleri ile ilgili aşağıdaki biyomlar eşleştirilirse hangisi açığa kalır?

- A) Tropikal yağmur ormanları biyomu
- B) Yaprak döken orman biyomu
- C) İğne yapraklı orman biyomu
- D) Çalı biyomu
- E) Ilıman çayırlar biyomu

7. Aşağıdakilerden hangisi Toros Dağları'nın güneye bakan yamacında yer alan Adana'da bitki türü çeşitliliğinin, kuzeye bakan yamacında yer alan Niğde'den daha fazla olmasının nedenlerinden biri olamaz?

- A) Sıcaklık
- B) Bakı
- C) Yağış
- D) Yükselti
- E) Jeolojik yapı

1

YAĞMUR ORMANLARI VE BİYOÇEŞİTLİLİK

Dünya üzerindeki canlı türlerinin yarısından fazlası yağmur ormanlarında yaşar. Yağmur ormanları tropik ve ılıman bölge yağmur ormanları olmak üzere iki türdür. Tropik ormanlar, 23,5° kuzey ve güney enlemleri arasında bulunan ve zengin bir biyoçeşitliliğe sahip ekosistemlerdir. Deniz seviyesinden itibaren 3000 metre yüksekliğe kadar görülebilen bu ormanlar, sıcaklığın yüksek ve yıl boyunca neredeyse sabit kaldığı bölgelerde bulunur. Tropik yağmur ormanlarının ılıman yağmur ormanlarından farkı, metrekare başına düşen yıllık yağış miktarının 1500 mm'den fazla olmasıdır. İliman bölge yağmur ormanları ise Orta kuşakta bulunur ve bu ormanların görüldüğü alanlarda tropik yağmur ormanlarına benzer şekilde yıllık yağış miktarı fazladır. Yağış miktarı ve sıcaklığın fazla olması nedeniyle yağmur ormanlarında yıl boyunca nem oranı yüksektir. Dünya üzerindeki bitki türlerinin yaklaşık üçte ikisi yağmur ormanlarında bulunur. Günlük hayatta kullandığımız birçok ürünün (örneğin; kakao, kahve, orkide ve kauçuk) kaynağı yağmur ormanlarıdır.

Buna göre yağmur ormanları ile ilgili;

- I. Aldığı yağış miktarının bölgelere göre farklılık göstermesi
- II. Dünya'da bitki çeşitliliğinin fazla olduğu bir bölge olması
- III. Dünya'nın her bölgesinde görülmesi
- IV. Günlük hayatta kullandığımız birçok ürünün ham maddesi olması

yukarıdaki özelliklerden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I, II ve IV D) III ve IV E) I, II, III ve IV

2

- ◆ Canlıların doğal ortamlar içerisinde yaşadığı küre olan biyosfer; litosfer, atmosfer ve hidrosfer ile etkileşim hâlinindedir.
- ◆ Karalarda yaşayan canlılar, atmosferde 6500 metre yüksekliğe kadar yaşama imkânı bulurken, denizlerde biyoçeşitliliğin fazla olduğu alanlar, genellikle ışığın ulaşabildiği 200 metre derinliğe kadar olan alanlardır.
- ◆ Dünya'da kıtaların ve bölgelerin biyoçeşitliliği aynı değildir. Bu farklılığa iklim, bitki örtüsü, yeryüzü şekilleri, toprak ile su kaynaklarının aynı olmaması neden olmuştur.
- ◆ Yıllık sıcaklık değişiminin az olduğu Ekvator çevresindeki denizler, özellikle de mercan resifleri, tür çeşitliliğinin fazla olduğu alanlardır.

Bu bilgilerden yararlanılarak aşağıdakilerden hangisine kesin olarak ulaşamaz?

- A) Dünya üzerindeki karalarda biyoçeşitliliğin farklı olmasında iklim, yer şekilleri, su kaynakları ve toprağın önemli etkisi vardır.
- B) Canlılar küresi diğer doğal ortamlarda sürekli etkileşim halindedir.
- C) Ekvator çevresindeki denizlerde biyoçeşitlilik fazladır.
- D) Mercan resifleri, tür çeşitliliğinin fazla olduğu alanların başında gelir.
- E) Bütün denizlerde ışığın ulaşabildiği 200 metre derinliğe kadar olan alanlarda biyoçeşitlilik aynıdır.

3

Aşağıdaki diyagramda biyoçeşitliliğin oluşmasında ve dağılışında etkili olan fiziki faktörlerle ilgili bazı özellikler verilmiştir.

İklim, biyosferdeki biyoçeşitliliğin oluşmasında ve dağılışında belirleyici faktördür.
Sıcaklık ve yağış, karalarda yaşayan canlıların dağılışını etkileyen en önemli iklim elemanıdır.
Yeryüzünde biyoçeşitliliğin en fazla görüldüğü yer, yıl boyu sıcak ve nemli olan iklim bölgeleridir.
?

Yukarıdaki diyagramda olan bölüme yazılabilecek en uygun ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Güneşlenme süresi fazla olduğu için Kuzey Afrikada biyoçeşitlilik fazladır.
- B) Yazların sıcak ve kurak geçtiği karaların iç kısımlarında biyoçeşitlilik daha fazladır.
- C) Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe biyoçeşitlilik artmaktadır.
- D) İliman okyanusal iklimden karasal iklim bölgesine doğru gidildikçe biyoçeşitlilik artar.
- E) Yıl boyu sıcaklık ve nemin yüksek olduğu ekvatorial iklim bölgesi biyoçeşitliliğin en fazla olduğu yerdir.

2.

ÜNİTE BEŞERİ SİSTEMLER

Yerleşmelerin Özellikleri

- Şehirlerin Fonksiyonları ve Değişimi
- Şehirlerin Etki Alanları
- Türkiye'de Yerleşmeler

Türkiye'de Ekonomi

- Türkiye'nin Ekonomi Politikaları
- Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı
- Türkiye'de Tarım
- Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları
- Türkiye'de Sanayi

Nüfus Politikaları

- Ülkelerin Nüfus Politikaları
- Türkiye'de Nüfus Politikaları ve Bu Politikaların Etkileri

Ekonomik Faaliyetler ve Doğal Kaynaklar

- Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen faktörler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim Sektörlerinin Ekonomiye Etkileri
- Doğal Kaynaklar ve Ekonomi

ÜLKELERİN NÜFUS POLİTİKALARI

- Dünya'da uygulanan üç çeşit nüfus politikası vardır. Bunlar;
 - Nüfus artış hızını azaltmaya yönelik uygulanan nüfus politikası (Çin ve Hindistan gibi ülkelerde uygulanır.)
 - Nüfus artış hızını yükseltmek için uygulanan nüfus politikası (Avrupa ülkelerinde uygulanır.)
 - Nüfusun nitelik ve niceliğini iyileştirmek amacıyla uygulanan nüfus politikası (Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler uygular.)

TÜRKİYE'DE NÜFUS POLİTİKALARI VE BU POLİTİKALARIN ETKİLERİ

1923 - 1965 Dönemi

- Bu dönemlerde devlet yöneticileri nüfusun artması yönünde politikalar izlemişlerdir.
- Türkiye yaşanan savaşlar nedeniyle nüfus kayıpları yaşamıştır. Yaşanan nüfus kayıplarını en aza indirmek için nüfus artışı teşvik edilmiştir. Nüfusu arttırmak için tedbirler alınmıştır. Çocuk başına ailelere yardım yapılmıştır. Bulaşıcı hastalıklara karşı tedbirler alınmıştır. Fazla çocuklu ailelerden yol vergisi alınmamıştır. Altı ve daha fazla çocuklu ailelerden de vergi alınmamıştır.

1965 - 1980 Dönemi

- 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla nüfus politikasında da değişikliğe gidilmiştir.
- Hızlı nüfus artışının milli geliri düşürdüğü tespit edilmiştir. Doğum artış hızının azaltılması yönünde tedbirler alınmıştır. Nüfus bu yıllarda istenilen aksine azalmamış artmıştır. Bu yıllarda tarımda makineleşmeyle insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmış ve teknolojinin gelişmesiyle asker sayısında azalmalar olmuştur.

1980 - 2005 Dönemi

- Dünya'da değişen siyasi, ekonomik ve sosyal şartlara bağlı olarak bu dönemde nüfusun sayısından çok niteliği önem kazanmıştır. Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadınların iş hayatında daha fazla yer alması gibi nedenlerle nüfus artış hızı azalmış ve 2000'li yılların başında nüfus artış hızı %0,15'in altına düşmüştür.

2005'ten Sonrası

- 2000'li yılların başından itibaren nüfus artış hızı düşmüştür. Bu sebeple birtakım önlemler alınmıştır.
 - Doğum yapan annelere çocuk sayısına göre maddi destek verilmiştir.
 - Doğum izinleri arttırılarak bakıcı yardımı yapılmıştır.
 - Çalışan anneler için çalışma süreleri kısaltılmıştır.

Türkiye Nüfusunun Geleceği

- Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de planlı bir kalkınma için nüfusun geleceğinin bilinmesi gerekmektedir.
- Bu amaçla nüfusun artış hızı ve niteliklerindeki değişimlere bakılarak gelecekteki durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalar, nüfus projeksiyonları olarak adlandırılmaktadır.
- Nüfus projeksiyonlarına göre 2012'de binde 12,7 olan yıllık nüfus artış hızı 2023'te binde 8,6'ya düşecektir.

ŞEHİRLERİN FONKSİYONLARI VE DEĞİŞİMİ

- Verimli tarım alanları ve ılıman iklim koşullarından dolayı ilk şehirselleşmeler; Orta Amerika, Çin, Hindistan ve Mezopotamya'da görülmüştür.

Fonksiyonel Özelliklerine Göre Şehirler

Turizm Şehirleri: Singapur, Roma, Miami

Kültürel Şehirler: Oxford, Salamanca

Maden Şehirleri: Kerkük, Pittsburg

Dini Şehirler: Mekke, Medine, Kudüs

Sanayi Şehirleri: Tokyo, Manchester

Ticaret Şehirleri: Tokyo, Londra

1. Aşağıdakilerden hangisi nüfus artış hızının düşmesinin olumsuz sonuçlarından biridir?

- A) Vergi gelirleri azalır.
B) Kişi başına düşen milli gelir artar.
C) Çevre sorunları azalır.
D) Tasarruf artar.
E) Kalkınma hızı artar.

2.

- I. Meksika III. Rusya
II. Arjantin IV. Japonya

Yukarıdaki ülkelerden hangilerinin uyguladığı nüfus politikaları benzerdir?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) I ve III E) I, II ve III

3. Artan nüfusun gereksinimlerini karşılamak, onlara iş ve kaliteli hizmet sunmak isteyen devlet bunu sağlamakta zorlandığı zaman nüfus artış hızını azaltmaya yönelik bir politika izlemek zorunda kalır.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisinin nüfus artış hızını azaltmaya yönelik politika uyguladığı söylenebilir?

- A) İtalya B) Çin C) Fransa
D) Almanya E) Belçika

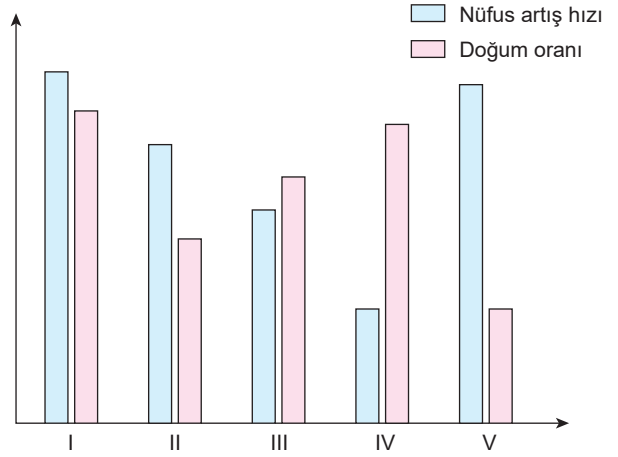
4. Dünya'da uygulanan nüfus politikaları üç çeşittir.

- I. Nüfusun nitelik ve niceliğini iyileştirmeye yönelik
II. Nüfus artış hızını azaltmaya yönelik
III. Nüfus artış hızını yükseltmeye yönelik

Yukarıdaki nüfus politikalarını uygulayan ülkeler aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III
A)	ABD	Çin	Endonezya
B)	Türkiye	Pakistan	Bangladeş
C)	Arjantin	Japonya	Nijerya
D)	Avustralya	Arjantin	Hindistan
E)	Meksika	Hindistan	Rusya

5.

Yukarıda beş ülkenin doğum oranları ve yıllık nüfus artış hızları verilmiştir.

Buna göre numaralandırılarak gösterilen ülkelerden hangisinin nüfus artış hızını azaltmaya yönelik bir politika izlemeye daha çok ihtiyacı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Nüfus miktarları birbirine çok yakın olan K ülkesi nüfus artış hızını artırmaya, L ülkesi ise azaltmaya yönelik politika uygulamaktadır.

K ve L ülkelerinde uygulanan nüfus politikalarının farklı olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yüz ölçümlerinin farklı olması
B) Nüfus artış hızlarının farklı olması
C) Siyasi rejimlerinin farklı olması
D) Dini ve kültürel değerlerinin farklı olması
E) Nüfus yoğunluklarının farklı olması

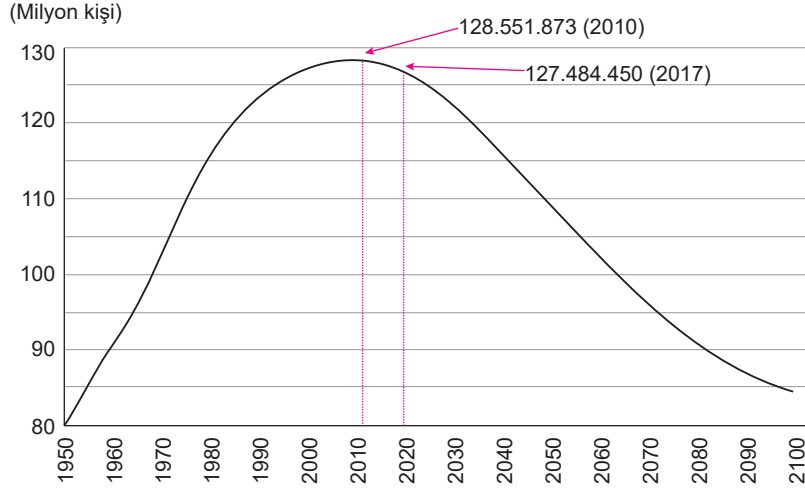
7. Dünya genelinde üç ayrı nüfus politikası vardır. Bunlar;

- ◆ Nüfus artış hızını azaltmaya yönelik
- ◆ Nüfus artış hızını yükseltmeye yönelik
- ◆ Nüfusun niteliğini ve niceliğini iyileştirme yöneliktir.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisinde uygulanan nüfus politikası nüfus artış hızını arttırmaya yöneliktir?

- A) Bangladeş B) Endonezya C) Japonya
D) Güney Afrika Cumhuriyeti E) Arjantin

- 1 Aşağıda geçmişten günümüze Japonya'nın nüfusu ve gelecekteki nüfus projeksiyonunu gösteren grafik verilmiştir.

Bu grafikteki bilgilerden yararlanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) 2010 yılına kadar Japonya nüfusunun sürekli arttığına
 B) 2100 yılında Japonya nüfusunun en düşük seviyeye ulaşacağına
 C) 2060 yılından sonra Japonya nüfusunun 100 milyonun altına ineceğine
 D) 2010 yılından sonra Japonya nüfusunun sürekli azaldığına
 E) 1980 - 2030 yılları arasında Japonya nüfusunun 120 milyonun üzerinde olduğuna

2

Çin'de, ülkenin kalkınma hamlesinin parçası olarak görülen 30 yılı aşkın süre uygulanan "tek çocuk politikası"nın kaldırılmasına ve iki çocuğa izin verilmesine rağmen yenidoğan sayısındaki düşüşün önüne geçilemiyor. Çin'de 2018 nüfus büyüme rakamlarının açıklanmasıyla doğum ve nüfus büyüme oranı, artan yaşlı nüfus ve azalan çalışabilir kişi sayısı, iki çocuk politikasının da çocuk sayısını artıramadığını gösterdi. Açıklanan verilere göre, ülkede 2018'de 15 milyon 230 bin bebek dünyaya gelirken, 9 milyon 930 bin kişi hayatını kaybetti. Ülkede 30 yıldan fazladır uygulanan tek çocuk politikasının 1 Ocak 2016'da kaldırılmasıyla çiftlerin ikinci çocuk sahibi olmasına izin verilmişti. Bununla birlikte 2016'da yenidoğan sayısı 2000'den beri en yüksek sayıya ulaşırsa da 2017'de, 2016'ya göre 600 bin azaldı. Yenidoğan sayısı 2018'de ise 2017'ye göre 2 milyon düştü. Çin'de 2017'de binde 12,43 olan doğum oranı da 2018'de binde 10,94'e geriledi.

Bu parçadaki bilgilerden yararlanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Çin'de tek çocuk politikasının 30 yıldan fazla uygulandığı
 B) İki çocuğa izin verilmesine rağmen yenidoğan sayısındaki düşüşün devam ettiği
 C) Yenidoğan sayısının 2017 ve 2018 yıllarında azalmaya devam ettiği
 D) Tek çocuk politikasının 1 Ocak 2016'dan bu yana uygulanmadığı
 E) Yenidoğan sayısında azalmanın kız çocuklarında daha fazla olduğu

EKONOMİK FAALİYETLER VE DOĞAL KAYNAKLAR

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Faktörler

Ekonomik Faaliyet Unsurları

Üretim

Mal ve hizmetlerin kullanılabilir duruma getirilmesi faaliyetidir.

Tüketim

Mal ve hizmetlerin tüketilmesi ve kullanılması faaliyetidir.

Dağıtım

Mal ve hizmetlerin tüketicilere ulaştırılması faaliyetidir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Doğal Etmenler

Ham Madde

Ham maddenin bozulabilir olduğu yerlerde tesisler genellikle ham madde kaynağına yakındır ve kolay ulaşılabilecek bir yerdedir. Örneğin; konserve tesisler çoğu zaman meyve ve sebze yetiştirilen bölgelerde kurulur.

Su Kaynakları

Bazı ham maddelerin işlenmesi sırasında büyük oranda suya ihtiyaç vardır. Bundan dolayı tesislerin yer seçiminde suyun bulunabilirliği göz önünde tutulmalıdır. Termik ve nükleer santraller gibi tesislerde de su büyük önem taşır.

İklim Koşulları

İklim, bazı sanayi kollarının yer seçiminde dolaylı etkiye sahiptir. Ham madde olarak tarımsal ürünlerin kullanıldığı tesisler, iklim koşullarının bu maddeleri etkilemesi nedeniyle dolaylı yoldan etkilenir.

Doğal Afetler

Doğal ortam içerisinde can ve mal kayıplarına neden olan doğa olaylarına **doğal afet** denir. Doğal afetlerin bir kısmı aniden başlar ve kısa sürer. Can ve mal kayıplarına, toprak ve tarımsal üretim kayıplarına neden olur.

Yer Şekilleri

Yer şekilleri ulaşımı etkilediği için dolaylı olarak üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerini de etkiler. Ham maddenin gerek işleneceği tesise götürülmesi gerekse mamul ürünün tüketicilere sunulabilmesi ulaşım ile bağlantılıdır. Dağıtımın sunulabilmesi pahalı olmasına rağmen fiziksel güçlükler aşarak kara ve demir yolları yapılmıştır.

Su

Göller, akarsular, denizler ve okyanuslar önemli su kaynaklarıdır. Bu kaynaklardan birçok alanda fayda sağlanır. Ticaret bunlardan biridir. Önemli su yollarına sahip olan ülkeler ekonomik açıdan diğer ülkelere karşı üstünlük sağlar. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması Türkiye'yi avantajlı bir konuma getirmiştir.

Coğrafi Konum

Bir ülkenin veya şehrin uzak ve yakın çevresiyle her türlü ilişkisini sağlayan ve şehrin gelişmesini etkileyen coğrafi şartların bütününe denir. Ülkelerin özel konumu uluslararası ticarete oldukça önemlidir. Özel konum ekonomik faaliyet türlerinin dağılımında belirli bir etkiye sahiptir.

Yer Altı Kaynakları

Madenler insan hayatı için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Yer altı kaynakları sanayide ve enerji üretiminde kullanılır. Ülkelerin refah düzeylerine ulaşmalarında maden kaynakları önemli bir rol oynar. Ülkeler yer altı kaynaklarından büyük miktarda gelir elde eder.

Toprak

Ülkelerin zenginlik kaynağıdır. Topraklar; tarım, hayvancılık, ormancılık ve sanayi alanlarında kullanılır.

Bitki Örtüsü

Bitki örtüsünün gür olduğu ormanlık alanlarda orman ürünlerine dayalı fabrikalar kurulabilir.

1. Aşağıdaki sanayi tesislerinden hangisinde su tüketimi diğerlerine göre az olduğu için su kaynaklarına yakın kurulma zorunluluğu daha azdır?

- A) Kağıt fabrikası B) Demir - çelik fabrikası
C) Tekstil fabrikası D) Nükleer santral
E) Termik santral

2. Ham maddenin varlığı, bir endüstri kolunun kurulması ve gelişmesi için önemli bir etkidir.

Buna göre bir yerde;

- I. Yünlü dokuma
II. Süt ve et ürünleri
III. Şeker
IV. Konserve

yukarıdaki endüstri dallarından hangilerinin küçükbaş hayvancılığa bağlı olarak gelişmesi beklenmez?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. Aşağıdakilerden hangisi üzerinde iklim koşullarının doğrudan bir etkisi vardır?

- A) Türkiye'de termik santrallerin daha çok Ege Bölgesi'nde kurulması
B) Güneydoğu Anadolu'da Batman'da petrol rafinerisinin kurulması
C) Ereğli ve Karabük'te demir çelik sanayisinin gelişmiş olması
D) Hidroelektrik santrallerin akarsu vadilerinin dar ve derin bölümlerinde inşa edilmesi
E) Kuzey Yarım Küre'de tarım ürünlerinin dağların güney yamaçlarında daha erken olgunlaşması

4.

- I. Rizeli bir çiftçinin bahçesinde çay tarımı yapması
II. Bir kişinin beğendiği gömleği satın alması
III. Üretim bandından inen beyaz eşyanın satış bölgelerine taşınması

Yukarıda verilen ekonomik etkinliklerin ekonomik faaliyet türlerine göre sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

	I	II	III
A)	Üretim	Dağıtım	Tüketim
B)	Tüketim	Dağıtım	Üretim
C)	Üretim	Tüketim	Dağıtım
D)	Dağıtım	Tüketim	Üretim
E)	Tüketim	Üretim	Dağıtım

5. Tarıma dayalı sanayi tesislerinin bir kısmının kuruluş yerlerinin seçiminde ham maddeye yakın olması önemlidir.

Buna göre;

- I. Tekstil
II. Şeker
III. Demir çelik
IV. Konserve

yukarıdaki sanayi kollarından hangilerinin ham madde kaynaklarına yakın olması diğerlerine göre daha çok önemlidir?

- A) Yalnız I B) III ve IV C) I ve III
D) II ve III E) II ve IV

6.

- I. Çimento sanayisi
II. Seramik sanayisi
III. Kağıt Sanayisi
IV. Mobilya Sanayisi

Yukarıdaki endüstri kollarının hangilerinde ham madde olarak toprak ürünlerinden yararlanır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

- 1 İnsanların yaşamlarının devamı, temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi veya daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmeleri amacıyla yapılan etkinliklerin genelinde ekonomik faaliyet, mal ve hizmetlerin kullanılabilir duruma getirilmesi faaliyetine üretim, mal ve hizmetlerin üreticiye ulaştırılması faaliyetine dağıtım, mal ve hizmetlerin tüketilmesi faaliyetine ise tüketim denir.

Buna göre yukarıdaki görsellerin ait olduğu ekonomik faaliyet türü aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III	IV
A)	Üretim	Tüketim	Dağıtım	Üretim
B)	Tüketim	Dağıtım	Üretim	Dağıtım
C)	Dağıtım	Üretim	Dağıtım	Tüketim
D)	Dağıtım	Tüketim	Üretim	Dağıtım
E)	Tüketim	Dağıtım	Üretim	Dağıtım

- 2 Üretim, dağıtım ve tüketim üzerinde etkili olan faktörlerden biri de beşeri faktörlerdir.

	Üretim	Dağıtım	Tüketim
Tarımsal faaliyetler	✓		
Sanayi	✓		
Ulaşım		✓	
İletişim			✓
İhtiyaçlar			✓
Gelir düzeyi			✓
Moda	✓		
Reklam	✓		
Sermaye		✓	
Teknolojik gelişmeler	✓		

Buna göre yukarıdaki tabloda üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen beşeri faktörlerden hangileri yanlış işaretlenmiştir?

- A) Sanayi - ulaşım - İletişim - İhtiyaçlar
 B) Gelir düzeyi - Moda - Reklam - Teknolojik gelişmeler
 C) İletişim - Sanayi - İhtiyaçlar - Reklam
 D) Ulaşım - İletişim - Moda - Tarımsal faaliyetler
 E) İletişim - Moda - Reklam - Sermaye

TÜRKİYE'DE EKONOMİ

Türkiye'nin Ekonomi Politikaları

1923 - 1929 Dönemi

- ⇒ Cumhuriyet kurulduktan sonra ekonomik kalkınmanın sağlanması için ilk önce 17 Şubat 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Kongrede; devletin ekonomiyi özendirici ve düzenleyici olarak etkili olması kararlaştırılmış, siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla güçlendirilmesi hedef alınmıştır.
- ⇒ 1925 yılında aşar vergisi kaldırılmış, 1926 yılında tarımda makineleşmenin sağlanması için teşvikler verilmiştir.
- ⇒ Sanayi kuruluşlarının teşviki ve korunması için 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu ve 1929 yılında ise Gümrük Kanunu çıkarılmıştır.
- ⇒ 1929 yılında yerli malların ülke içindeki payını arttırmak için yabancı mallara yüksek gümrük vergileri konulmuştur.

1930 - 1950 Dönemi

- ⇒ 1933 yılında Sümerbank kurulmuştur. Özel sermaye birikiminin yetersizliği nedeniyle Türkiye'de 1933 yılında devletçilik yoluyla sanayileşme politikasına geçilmiştir.
- ⇒ Planlı sanayileşmeyi sağlamak için 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Sanayi Planı hazırlanmış ve 1934 yılında bu plan uygulanmıştır.
- ⇒ 1938 - 1942 yılları arasında da II. Beş Yıllık Sanayi Planı yapılmış ancak II. Dünya Savaşı nedeniyle bu plan gerçekleşmemiştir. Bu dönemde savaşın etkisiyle yatırımlar azaltılıp kaynaklar daha çok savunma amaçlı kullanılmıştır.
- ⇒ Milli Ekonomiyi Koruma Kanunu çıkarılmıştır.
- ⇒ 1947 yılında hazırlanan liberal karakterli kalkınma planı 1948 - 1952 yılları arasında uygulanmıştır.

1950 - 1960 Dönemi

- ⇒ Bu dönemde devletin ekonomideki etkisi azalmıştır.
- ⇒ Altyapı çalışmalarına önem verilmiş, önemli kara yolları, sulama ve liman enerji projeleri hayata geçirilmiş Türkiye adeta bir şantiyeye dönüşmüştür.
- ⇒ Tarımda önemli gelişmeler yaşanırken sanayide istenilen gelişme olmamıştır.

1960'tan Sonraki Dönem

- ⇒ 1960'tan itibaren ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın hızlanması amacı ile 30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.
- ⇒ 1980'den itibaren 24 Ocak Kararları uygulanmaya konulmuştur. 24 Ocak Kararları ile Türkiye serbest ekonomi modeline geçmiştir.

Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

- ⇒ Ekonomide farklı iş kollarını kapsayan birimler; tarım, sanayi ve hizmet sektörleri olarak üçe ayrılır.
- ⇒ Sektörlerin ülke ekonomisindeki payı, ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında önemli fikirler vermektedir.
- ⇒ Örneğin; az gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün ülke ekonomisi içindeki oranı yüksekken hizmet ve sanayi sektörünün ülke ekonomisindeki oranı düşüktür. Gelişmiş ülkelerde ise bu durumun tam tersi söz konusudur.
- ⇒ Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ekonomisindeki sektörlerin gayrisafi milli hasıla (GSMH) içindeki payları incelendiğinde en yüksek oranın tarıma ait olduğu görülmektedir. Günümüzde bu dağılımdaki en yüksek pay hizmet sektörüne aittir.
- ⇒ Türkiye'de ekonominin sektörlere göre dağılımı şöyledir:

⇒ Tarım %17,2	⇒ Hizmet %61,5	⇒ Sanayi %21,3
---------------	----------------	----------------

1. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de 1927'den 2005 yılına kadar olan süreçte sanayiye yönelik teşvik kanunlarının çıkarılmasının gerekçelerinden biri olabilir?

- A) Sanayi faaliyetlerinin belli bölgelerde yoğunlaşmasını önlemek
- B) Sanayi faaliyetleri sonucu oluşan çevre kirliliğini azaltmak
- C) Sanayinin geliştiği bölgelerdeki konut yetersizliğini gidermek
- D) Sanayi faaliyetlerinin tarıma dayalı olmasını sağlamak
- E) Üretim için gerekli ham maddenin sağlanmasındaki zorlukları gidermek

2. Erzincan, Pasinler, Horasan gibi ovaları içine alan bölgesel kalkınma projesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zonguldak, Bartın, Karabük Projesi (ZBK)
- B) Doğu Anadolu Projesi (DAP)
- C) Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
- D) Konya Ovası Projesi (KOP)
- E) Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP)

3. Murat ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için yapılan uygulamalarla ilgili etkinlikte yer alan uygulamaların hangi döneme ait olduğunu aşağıdaki gibi işaretliyor.

Uygulamalar	1923-1929	1930-1950	1950-1960	1960-1980
I Aşar vergisinin kaldırılması	✓			
II Merkez Bankasının kurulması				✓
III Devletçi ekonomi politikalarına geçilmesi		✓		
IV Devlet Planlama Teşkilatının kurulması			✓	
V 5 yıllık kalkınma planlarının uygulamaya başlanması				✓

Buna göre Murat etkinlikteki bilgilerden hangilerini yanlış işaretlemiştir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve IV
- D) III ve V
- E) IV ve V

4. Sibel, ekonomik alanla ilgili bazı uygulamalar ve bunların yapıldığı dönemler ile ilgili etkinliği aşağıdaki gibi işaretlemiştir.

	Ekonomik uygulama	Yapıldığı dönem	D	Y
I	Birinci Sanayi Planı uygulandı.	1950-1960 Dönemi	✓	
II	Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.	1923-1929 Dönemi	✓	
III	İzmir İktisat Kongresi yapıldı.	1923-1929 Dönemi		✓
IV	Sümerbank kuruldu.	1930-1950 Dönemi	✓	
V	Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu.	1980'den Sonraki Dönem		✓

Buna göre Sibel etkinlikteki bilgilerden hangilerini yanlış işaretlemiştir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) III ve V
- D) III ve IV
- E) IV ve V

5. Türkiye'de 1980'den sonraki dönemde görülen ekonomik gelişmeler ile ilgili verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) 1980'den itibaren 24 Ocak Kararları olarak bilinen ihracata dayalı sanayi stratejisi düzenlemeleri uygulamaya konulmuştur.
- B) Türkiye serbest ekonomi modeline geçmiştir.
- C) Kamu kesiminin ekonomideki payı küçültülerek özel kesimin ekonomiye daha fazla dahil olması düşünülmüştür.
- D) Türkiye artan dış borçlar nedeniyle 1994 yılında IMF'den borç almak zorunda kalmıştır.
- E) Sanayi ve ticaretin geliştiği bu dönemde bütçe açığı giderek azalmıştır.

6. Bu proje ile, tarım alanlarının sulanması, içme suyu elde etme, enerji üretimi ve mavi tünel ile bölgenin suya kavuşması hedeflenmiştir.

Yukarıda açıklaması yapılan proje aşağıdakilerden hangisidir?

- A) GAP
- B) DAP
- C) DOKAP
- D) YHGP
- E) KOP

1 Aşağıda cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'de bazı dönemlerde uygulanan ekonomi politikalarıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

- ◆ 1933 yılından sonra planlı kalkınma politikaları benimsenmiş, sanayinin geliştirilmesine önem verilmiştir. Özel sektörün gücünün yetmediği alanlarda devlet yatırımlar yapmıştır.
- ◆ 1950 yılından sonraki dönemde devletin sanayi sektörüne olan yatırımları azalmış, bu dönemde daha çok tarımın geliştirilmesine önem vermiştir. Türkiye ekonomik kalkınma hızının yükseldiği bu dönemde alt yapı ve ulaşıma da gereken önemi vermiştir.
- ◆ 1960 yılından sonraki dönemde planlı kalkınmaya daha çok önem verilmiş, 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bu dönemin önemli uygulamalarından biri de Beş Yıllık Kalkınma Planları'dır.
- ◆ 1980'den sonraki süreç, devletçi politikanın hızla terk edilerek özel sermayenin ön plana çıkarıldığı dönemdir. Bu dönemden başlayarak günümüze kadar süregelen bu süreçte devlete ait sanayi kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlar, büyük ölçüde özel sektöre devredilmiştir.

Buna göre çıkarılabilecek en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türkiye'de sanayi alanında yapılan yatırımlar en çok 1960'lı yıllarda gerçekleştirilmiştir.
- B) Türkiye özel teşebbüse önem vermeyen politikalar yürütmüştür.
- C) Türkiye ilk kez planlı ekonomi uygulamalarını 1950 yılından sonra yürürlüğe koymuştur.
- D) 1980'li yıllar Türkiye ekonomisinde Teşvik-i Sanayi uygulamalarının en az görüldüğü dönemdir.
- E) Cumhuriyetin ilk yıllarında birçok yatırım devlet tarafından yürütülürken ileriki yıllarda özel teşebbüs eliyle yürütülmüştür.

2 Türk halkı 20. yüzyılın birinci çeyreğinde, I. Dünya Savaşı sonrasında, tarımsal üretimde ve hayvan varlığında da büyük kayıplar vermiştir. Kurtuluş Savaşı devam ederken Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922'de TBMM'nin açılış konuşmasında köylü ve tarım sorunlarına eğilmiştir. "Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha refah, mutluluk ve servete hak kazanmış, layık olan köylüdür." demiştir. Bu amaçla daha cumhuriyeti ilan etmeden 17 Şubat 1923'te İzmir'de İzmir İktisat Kongresi'ni toplamış ve ekonomimiz açısından çok önemli olan yeniden yapılanma kararları alınmıştır. Atatürk, burada yaptığı açılış konuşmasında da toprak ve tarımın bir ulusun kaderinde ne kadar önemli olduğunu örneklerle anlatmıştır: "Kılıçla toprak alanlar, sabanla toprak işleyenlere yenilmek ve sonunda yerlerini onlara bırakmak zorundadırlar." "Kılıç kullanan kol yorulur, er ya da geç kınına koyar ve kılıç paslanır gider ama saban kullanan kol gün geçtikçe daha da güçlenir, güçlendikçe daha çok toprağı alır ve işler." Bu sözlerle Mustafa Kemal Atatürk tarıma ve tarımsal üretimin önemine değinmiştir.

Verilen metinde;

- I. Bir ülkenin varlığının temel öğelerinden biri ekonomisinin güçlü olmasıdır.
- II. Asıl başarı zirai üretimi güçlü olan devletlerindir.
- III. Bir ülkenin kalkınmışlığının en büyük göstergesi köylü sınıfın refah içinde yaşamasıdır.

yukarıdaki yargılardan hangileri çıkarılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III
- E) I ve III

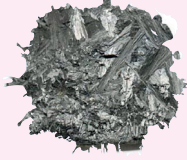
TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

Madenler

- ⇒ Ekonomik değer taşıyan ve yer kabuğunun derinliklerinde bulunan minerallerdir.
- ⇒ Madenler metalik madenler ve metal dışı madenler olarak ikiye ayrılır.
- ⇒ Manganez, kurşun, cıva, çinko, boksit, krom ve demir metalik madenler iken; oltu taşı, lüle taşı, bor mineralleri, fosfat, tuz, asbest, mermer ve kükürt ise metal dışı madenlerdir.

Demir

Ağır sanayinin asıl ham maddesidir. Makine, inşaat ve demir yolu gibi birçok alanda kullanılır. Başlıca demir yatakları; Hasan Çelebi (Malatya), Divriği (Sivas), Avnik (Bingöl), Feke - Mansurlu (Adana) ve Kesikköprü (Kırıkkale)'de bulunmaktadır.

Bor Mineralleri

Türkiye bor rezervi açısından dünyanın en zengin yataklarına sahiptir. Enerji üretimi, roket ve jet yakıtları, fotoğrafçılık, ilaç ve boya sanayisi gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bigadiç (Balıkesir), Kestelek (Bursa), Kırka (Eskişehir) gibi yerlerde bor yatakları mevcuttur.

Krom

Çok dirençli olması nedeniyle çelik ve diğer metallerin korunmasında kaplama olarak kullanılmaktadır. Guleman Bölgesi, Sivas - Erzincan - Kop Dağ Bölgesi, Fethiye - Köyceğiz - Denizli Bölgesi Türkiye'deki krom yataklarından bazılarıdır.

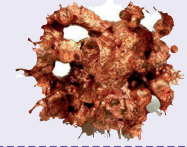
Boksit

Alüminyumun ham maddesidir. Dayanıklı ve hafif olmasından dolayı otomobil, ev eşyaları ve elektrik malzemelerinin yapımında kullanılır. Seydişehir (Konya), Payas (Hatay), Kokaksu (Zonguldak) Türkiye'nin başlıca boksit yataklarıdır.

Bakır

Elektrik santrallerinin ve iletken malzemelerin ham maddesidir. Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu), Maden (Elazığ) Türkiye'nin başlıca bakır yataklarıdır.

Kurşun ve Çinko

Akü imalatı, renkli televizyon tüpleri mühimmatı kurşunun başlıca kullanım alanlarıdır. Çinko ise daha çok galvanizlemede kullanılmaktadır. Yenice (Çanakkale), Keban (Elazığ), Zamantı (Kayseri), Akdağmadeni (Yozgat) Türkiye'nin başlıca kurşun ve çinko yataklarıdır.

Fosfat

Gübre, kâğıt, kibrit, harp ve kimya sanayilerinde kullanılmaktadır. Mazıdağı (Mardin), Bitlis ve Şanlıurfa Türkiye'deki başlıca fosfat yataklarıdır.

Oltu Taşı

Süs ve takı yapımında kullanılır. Erzurum'un Oltu ilçesinde çıkarılıp işlenir.

Lüle Taşı

Hafif, yumuşak ve beyazdır. Süs ve takı yapımında kullanılır. Eskişehir'de çıkarılıp işlenir.

1. Zengin jeotermal kaynaklara sahip olan Türkiye'de son yıllarda bu enerjinin kullanımına yönelik önemli yatırımlar bulunmaktadır.

Türkiye'nin zengin jeotermal kaynaklara sahip olması aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Güneşlenme süresinin yeterli olmasıyla
B) Batı rüzgârları kuşağında yer almasıyla
C) Ortalama yükseltinin fazla olmasıyla
D) Aktif bir tektonik kuşak üzerinde bulunmasıyla
E) Akarsu ağı bakımından zengin olmasıyla

2.

- I. Su gücü III. Linyit
II. Jeotermal IV. Doğal gaz

Yukarıdaki enerji kaynaklarından hangileriyle çalışan santrallerin enerji kaynağına yakın kurulması zorunludur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. Aşağıda bazı madenlerin çıkarıldıkları yerler ile bu madenlerin işlendikleri yerler eşleştirilmiştir.

Maden	Çıkarıldığı yer	İşlendiği yer
Bakır	Küre	Samsun
Krom	Alacakaya (Guleman)	Malatya
Demir	Divriği	Karabük
Boksit	Seydişehir	Seydişehir
Bor	Emet	Bandırma

Yukarıdaki tabloda yapılan eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Krom B) Demir C) Boksit
D) Bakır E) Bor

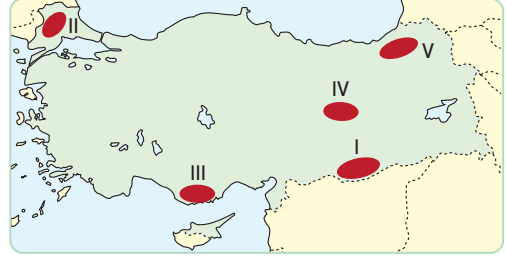
4.

- I. Hidrojen IV. Kaya gazı
II. Petrol V. Fuel oil
III. Jeotermal

Yukarıdaki enerji kaynaklarından hangileri fosil kökenli değildir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

5. Aşağıdaki haritada bazı alanlar koyu renkle gösterilmiştir.

Yukarıdaki alanlardan hangisi maden çeşitliliği bakımından daha zengindir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6.

- ◆ Silah sanayi
- ◆ Gemi ve uçak sanayi
- ◆ Petrol arama platformlarının kurulumu
- ◆ Kimya endüstrisi

Yukarıda kullanım alanları verilen yer altı zenginliği aşağıdakilerden hangisidir?

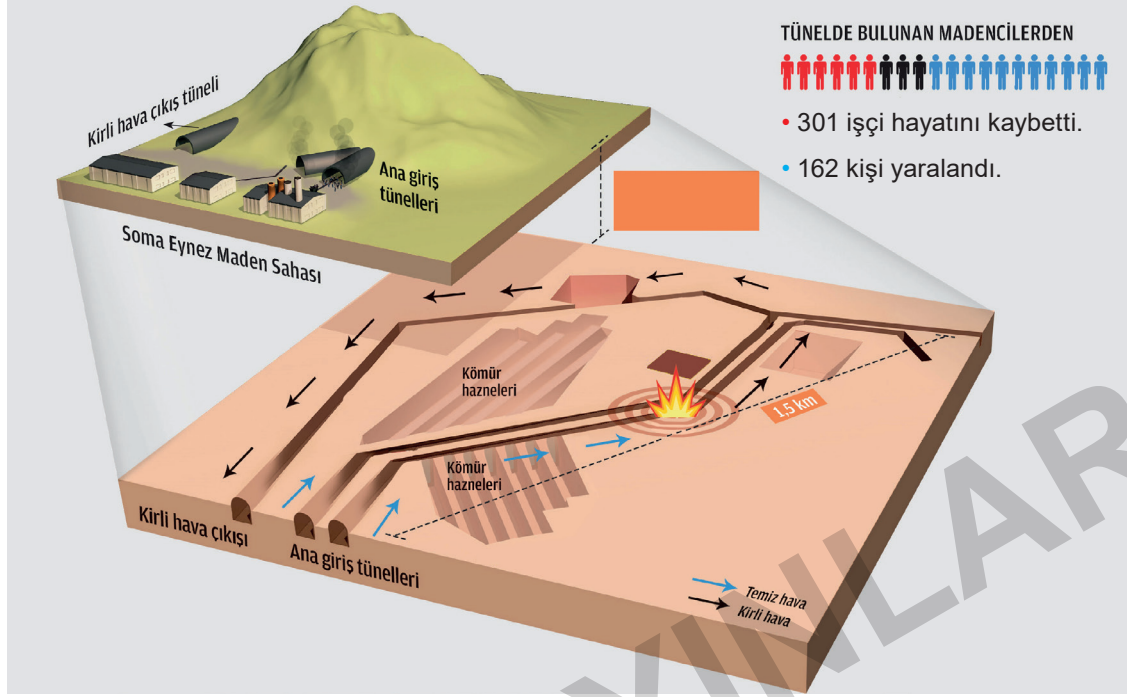
- A) Bakır B) Krom C) Bor
D) Boksit E) Demir

7. Çok eski çağlardan beri kullanılan yumuşak ve metalik bir madendir. Geçmişte süs eşyası ve silah yapımında faydalanılan madenin kullanım alanı bugün çok daha fazladır. İyi bir iletken olan bu maden, elektrik santrallerinde ve kablo yapımında kullanılır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen maden aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bakır B) Manganez C) Krom
D) Boksit E) Kükürt

- 1 Soma faciası 13 Mayıs 2014'te Türkiye'nin Manisa ilinin Soma ilçesindeki kömür madeninde çıkan yangın sebebiyle meydana gelmiştir. Bu facia Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en çok can kaybı ile sonuçlanan iş ve madencilik kazası olarak kayıtlara geçmiştir.

Yukarıda verilen görsele göre;

- Facianın birçok can kaybına neden olduğu
- Patlamanın tünelin ortasında meydana geldiği
- Ana giriş tünellerinin birden fazla olduğu
- Ana giriş tünellerinden giren temiz havanın dışarıya çıkışı gerçekleşmeden patlamanın meydana geldiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) III ve IV C) Yalnız III D) I, III ve IV E) I, II, III ve IV

- 2 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının yaptığı açıklamada, Türkiye'de 2018'de yüzde 93'ünü yerli ve yenilenebilir kaynakların oluşturduğu toplam 4 bin 25 megavat kurulu gücün devreye alındığını bildirdi. Bakanlık yetkilileri, "Geçen yıl kurulu güce en büyük katkı güneşten geldi. Güneş enerjisinde kapasiteye bin 642,1 megavatlık kurulu güç eklenirken, bunu 889,9 megavatla hidroelektrik izledi. Rüzgârda geçen yıl devreye giren kurulu güç 509,4 megavat olurken, linyitte 331 megavat ve doğal gazda ise 271,3 megavat kurulu güç devreye alındı. Geçen yıl ayrıca, jeotermal enerjide 218,8 megavat kurulu güç devreye girdi. Bunu 139 megavatla biyokütle ve 24 megavatla ithal kömür izledi. Toplamda 2018'de devreye alınan kurulu güç 4 bin 25 megavatı bulurken, bunun yüzde 40,8'i güneş, 22,1'i hidroelektrik, 12,7'si rüzgâr ve 8,2'si linyitten sağlandı. Bu kaynakları yüzde 6,7 ile doğal gaz, 5,4 ile jeotermal, 3,5 ile biyokütle ve 0,6 ile ithal kömür izledi. Böylece, geçen yıl devreye giren diğer kalemlerle birlikte toplam kurulu gücün yüzde 93'ünü yerli ve yenilenebilir enerji kaynakları oluşturdu."

Bu parçadaki bilgilerden yararlanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- Enerji üretiminde yerli kaynakların payının arttığına
- 2018 yılında kurulu güce en büyük katkının güneşten geldiğine
- 2018 yılında en az kurulu gücün ithal kömürde devreye alındığına
- Jeotermal enerjide devreye alınan 218,8 megavat kurulu gücün daha çok Kıyı Ege'de olduğuna
- Devreye alınan toplam 4 bin 25 megavat kurulu güce en fazla katkısı sırasıyla güneş, hidroelektrik ve rüzgârın sağladığına

TÜRKİYE'DE SANAYİ

Türkiye'de birçok sanayi kolu bulunmaktadır. Bu sanayi kolları belirli yörelere dağılmıştır.

Sanayinin Belirli Yörelere Dağılmasını Etkileyen Faktörler

Ham Madde

- ➔ Ülkemizde bazı yerleşmeler bulunduğu yerde var olan ham maddeden dolayı belirli sanayi kollarıyla özdeşleşerek ön plana çıkmıştır.
- ➔ Örneğin; et ve süt üretiminin Ağrı, Kars, Van, Diyarbakır, Şanlıurfa, Edirne ve Bolu'da yapılması.

Enerji Faktörü

- ➔ Bazı enerji kaynaklarının uzak yerlere taşınması maliyet açısından olumsuz sonuçlar doğurduğundan sanayi işletmeleri enerji kaynağına yakın kurulur.
- ➔ Örneğin; Karabük ve Ereğli'de demir - çelik tesislerinin kurulması.

Sermaye

- ➔ Sanayi tesislerinin kuruluşu, üretime hizmet eden araç gereçlerin alımı, ham madde satın alınması ve çalışanlara ait ücretlerin ödenmesi için gerekli olan birikime denir.

İs Gücü

- ➔ Ekonomik çalışma alanlarındaki gereksinimleri karşılamak için ihtiyaç duyulan insan gücüdür.

Ulaşım

- ➔ Türkiye'de sanayinin dağılımında etkili olan diğer bir faktör ulaşımdır.
- ➔ Örneğin; ülkemizin batı kesimlerinde sanayinin yoğunlaşmasında İstanbul ve İzmir'de önemli limanların varlığı etkili olmuştur.

Pazar

- ➔ Alıcı kitlesinin olmadığı bir yerde sanayinin gelişmesi mümkün değildir.
- ➔ Bu nedenle pazar imkânlarının iyi olduğu yerlerde sanayi gelişme göstermiştir.
- ➔ Örneğin; Bursa, İstanbul, İzmir, İzmit ve Adana pazar koşullarının geliştiği yerlerdir.

Türkiye'de Sanayi Kolları

Besin Sanayi

Şeker fabrikaları: İlk şeker fabrikası 1926 yılında Alpullu'da kurulmuştur.

- ➔ Şeker pancarı kıyı kesimleri hariç her yerde yetişir. Hemen işlenmesi gerektiğinden fabrikaları üretim alanları yakınına kurulmuştur.

Çay fabrikaları: Trabzon - Rize arasındaki bölgede bulunmaktadır.

Un fabrikaları: Buğday, Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz kıyıları dışında her yerde yetiştirilir.

- ➔ Halkın temel besin maddesi olduğundan fabrikaları her bölgeye dağılmıştır.

Yağ fabrikaları: Zeytinyağı; Ege ve Güney Marmara'da yoğun olarak görülür.

- ➔ Ayçiçek yağı; Trakya'da yoğun olmakla birlikte İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu'da da görülür.

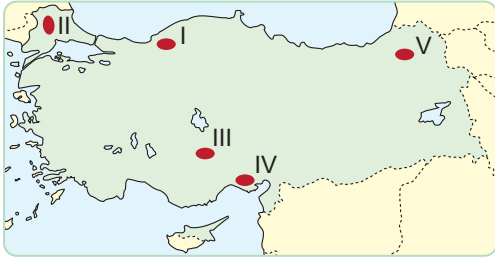
Tütün fabrikaları: İstanbul, İzmir, Samsun, Tokat, Malatya, Adana ve Bitlis'te bulunmaktadır.

İspirtolu içki ve şarap fabrikaları: İstanbul, Yozgat, Diyarbakır, Tekirdağ, İzmir, Ankara, Kırşehir, Gaziantep, Elazığ gibi merkezlerde rakı, bira ve şarap fabrikaları bulunmaktadır.

Konserve ve salça fabrikaları: Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin kıyı kesimlerinde yaygındır.

Süt ürünleri fabrikaları: İzmir, Edirne, Erzurum, Elazığ, Kars, İstanbul, Trabzon ve Bursa çevresinde yer alır.

1. Aşağıdaki haritada bazı alanlar koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlardan hangisindeki sanayi kuruluşlarının yer seçiminde enerji kaynağına yakınlık daha fazla etkili olmuştur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Bazı ham maddelerin çabuk bozulabilir olması, sanayi tesislerinin ham madde kaynaklarına yakın yerlerde kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Buna göre;

- I. Şeker III. Tekstil
II. Çay IV. Un

yukarıdaki ürünlerin fabrikalarından hangilerinde bu zorunluluk daha fazladır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), sanayi faaliyetlerinin sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla oluşturulan sanayi alanlarıdır.

Aşağıdakilerden hangisi Organize Sanayi Bölgelerinin oluşturulma gerekçelerinden biri olamaz?

- A) Kentleşmeyi yönlendirmek
B) Çevre sorunlarını önlemek
C) Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak
D) Vergi toplamayı kolaylaştırmak
E) İmalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmelerini sağlamak

4. Türkiye'nin pamuk tarımı konusunda gelişmiş olması, dokuma sanayinin de gelişmesine olanak sağlamıştır.

Aşağıda merkezlerin hangilerindeki pamuklu dokuma sanayisi ham maddenin sanayi tesislerinin yakın çevresinden sağlanmasına bağlı olarak gelişmemiştir?

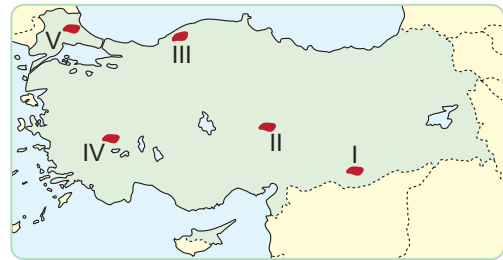
- A) Adana ve İzmir
B) Denizli ve Aydın
C) Şanlıurfa ve Manisa
D) Gaziantep ve Mersin
E) İstanbul ve Kayseri

5. Ayçiçeği, zeytin, mısır, soya ve fındık yağı elde edilen başlıca tarım ürünleridir. Bitkisel yağ fabrikalarının dağılışına bakıldığında ham maddeye yakınlığın ön planda olduğu görülmektedir.

Buna göre aşağıda bazı merkezler ve bu merkezlerde yoğun olarak bulunan bitkisel yağ fabrikaları ile ilgili yapılan eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Edirne ve Tekirdağ - ayçiçeği yağı
B) Edremit, Ayvalık ve Gemlik - zeytinyağı
C) Adana - mısır yağı
D) Ordu - soya yağı
E) Bolu ve Düzce - fındık yağı

6. Mobilya, selüloz, kağıt ve kereste gibi ürünlerin üretimi, orman ürünleri sanayinin kapsamına girmektedir.

İklim ve bitki örtüsü özellikleri göz önüne alındığında yukarıdaki haritada numaralandırılan alanların hangisinde orman ürünleri sanayisi daha fazla gelişmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1 Sanayileşme için gerekli olan temel faktörlerden biri ham madde teminidir. Modern sanayi de ham maddeye duyulan ihtiyacın fazla olmasının yanı sıra bazı ham maddelerin çabuk bozulabilir olması, sanayi tesislerinin ham madde kaynaklarına yakın yerlerde kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Buna göre aşağıda verilen fabrikalardan hangisinin ham maddeye yakın kurulmasında bu zorunluluk diğerlerine göre daha fazladır?

3 Sanayi; farklı ham maddelerin ve yarı işlenmiş ürünlerin fabrikalarda işlenip kullanılabilir hale getirilmesi faaliyetidir. Sanayileşmiş ülkelerde birçok sanayi tesisi yer alır ve çalışma çağındaki nüfusun önemli bir bölümü bu sektörde çalışır. Türkiye'de sanayi faaliyetlerinin dağılışını etkileyen bazı faktörler; enerji kaynakları, sermaye, ulaşım ve pazardır.

Buna göre elinde sermayesi olan İzmirli Atilla Bey bu sermayesini yatırıma dönüştürmek istiyor. Bu sebeple İzmir'de bir tekstil fabrikası kurmaya karar veriyor.

Atilla Bey'in yer seçimi konusunda İzmir'i seçmesinin nedenleri arasında;

- I. Ulaşım ağının gelişmiş olması
- II. İş arayan çok sayıda insanın bulunması
- III. Bitki örtüsünün çeşitlilik göstermesi
- IV. Pamuk yetiştirilmesi

yukarıdakilerden hangileri yer alır?

- A) I ve II B) II ve III C) I, II ve IV D) I, II ve III E) II, III ve IV

2 Türk sanayisi ile ilgili yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, son 10 yıl içinde motorlu kara taşıtlarının sanayi sektörleri içindeki payı yükselirken, tekstil sektörünün payı azaldı. Tekstil ve giyim ile kimya, ilaç, kömür ve petrol ürünleri alt sektörlerinin imalat sanayindeki payları 2008 itibarıyla geçmişe göre geriledi. Tekstil sanayinin payındaki gerilemeye karşılık, giyim eşyası üretiminin payı arttı. Öte yandan, metal eşya ve makine-teçhizat sektörü bu dönemde yapısal değişime damgasını vuran sektör oldu. Sektörün 1980'de yaklaşık yüzde 10 olan nispi payı, 1990'da yüzde 14'e, 2000'de yüzde 24'e ve 2008'de ise yüzde 27'ye yükseldi. Sektörün imalat sanayindeki öneminin artmasında, metal ürünleri sanayi, makine teçhizat ile motorlu kara taşıtları sanayilerinin paylarındaki artış en önemli rolü oynadı. Gıda ve içki sanayi ile diğer mineral ürünlerinin sanayideki payları azalırken, ana metal sanayinin payı arttı.

Bu parçada verilen bilgilerden yararlanarak;

- I. Türkiye'de ulaşım alanındaki sanayi sektörünün yükselen bir grafik seyrettiğine
- II. Tekstil sanayisinin genel anlamda gerileme gösterirken bu alandaki temel ihtiyaçlarda artış görüldüğüne
- III. Türkiye'de tüm sanayi sektörlerinin büyük bir ivme kazandığına
- IV. Türkiye'de diğer sektörlerle göre en çok gelişmenin metal eşya sanayi sektöründe gerçekleştiğine

yukarıdakilerden hangilerine ulaşamaz?

- A) Yalnız I B) I ve II C) Yalnız III
D) III ve IV E) II, III ve IV

3.

ÜNİTE KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER

Küreselleşen Dünya

- Küresel Ticaret
- Turizm
- Sanayileşme
- Tarım - Ekonomi İlişkisi
- Uluslararası Örgütler

Kültür Bölgeleri

- İlk Kültür Merkezleri
- Kültür Bölgelerinin Oluşumu ve Dağılışı
- Türk Kültürü
- Anadolu'nun Kültürel Özellikleri

GİRİŞ YAYINLARI

İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ

İlk Kültür Merkezleri

- ➔ İnsanlar Paleolitik Çağ'da göçebe bir hayat sürerken, Neolitik Çağ'da tarımla beraber yerleşik hayata geçmişlerdir.
- ➔ İnsanların ateşi bulması, yerleşik hayata geçmesi ve yazının bulunması medeniyetlerin gelişmesinde etkili olmuştur. İlk medeniyetler Orta kuşakta ılıman iklimin yayılış gösterdiği alanlarda kurulmuşlardır.

Mısır Medeniyeti

- ➔ Nil Nehri çevresinde kurulmuştur. Etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması diğer medeniyetlerle etkileşimini engelleyerek kendine özgü bir medeniyet oluşturmaya neden olmuştur. Hiyeroglif denilen kendilerine özgü yazıyı kullanmışlardır. Eczacılık ve tıpta ilerlemişlerdir. Nil Nehri'nin taşma zamanlarını hesaplamak için güneş takvimini geliştirmişlerdir.

Aztek Medeniyeti

- ➔ Bu medeniyet Meksika'nın orta ve güney bölgesinde kurulmuştur.
- ➔ Bataklık kurutma ve sulama yöntemleri sayesinde tarımda oldukça gelişen bir medeniyettir.
- ➔ Kendilerine özgü takvimi, dini ve alfabesi vardır. İspanyollar tarafından 16. yüzyılda ortadan kaldırılmışlardır.

Roma Uygarlığı

- ➔ Toplum; asiller (patriciler), vatandaşlar (plepler) ve kölelerden oluşmaktaydı. 12 Levha Kanunları Avrupa hukuk sisteminin temellerini oluşturmuştur.

Maya Medeniyeti

- ➔ Orta Amerika'da kurulmuştur.
- ➔ İnşa ettikleri tapınaklar, saraylar ve piramitler bu medeniyetin sanatta ve mimaride geliştiklerini göstermektedir.
- ➔ İspanyollar tarafından 16. yüzyılda ortadan kaldırılmışlardır.

Yunan Uygarlığı

- ➔ Denizcilik ile uğraşmışlardır. Polis adı verilen şehir devletleri kurmuşlardır.

Çin Medeniyeti

- ➔ Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirleri arasında kurulmuşlardır.
- ➔ İpek üretimi ve ipek böcekçiliği İpek Yolu'nun ortaya çıkmasına ve Çin'de ticaretin gelişmesine neden olmuştur.
- ➔ Mürekkep, kâğıt, pusula ve barut gibi buluşlar sayesinde insanlık tarihine katkıda bulunmuşlardır.

Hint Uygarlığı

- ➔ İndus ve Ganj nehirlerinin kıyılarında kurulmuştur. Toplum kast adı verilen bir sistem şeklinde örgütlenmiştir.

İnka Medeniyeti

- ➔ İnkalar And Dağları üzerinde yaşamışlardır. Yaşadıkları bölgede bugün Bolivya, Ekvador, Peru ve Şili gibi ülkeler bulunmaktadır. Tarım temel geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Güneş saatini yapmışlardır.

Mezopotamya Medeniyetleri

Sümerler: Ziggurat adı verilen çok katlı tapınaklar inşa etmişlerdir. Gilgames, Yararatılış ve Tufan Sümerlere aittir.

Babililer: Dünya'nın Yedi Harikasından biri olan Babil'in Asma Bahçeleri bu uygarlığa aittir. Hammurabi adıyla geçen kanunlar ilk anayasa niteliğindedir.

Asurtular: Birçok yerde koloniler kurmuşlardır. Tarihi çağlara geçiş Asurlular tarafından gerçekleştirilmiştir.

Akdeniz Medeniyeti

- ➔ Akdeniz Medeniyeti; İyonya, Roma, Yunan ve Lidya'dan oluşuyordu. Bu medeniyetler tarım alanlarının azlığından dolayı deniz ticaretine yönelmişlerdir. Latin alfabesinin temelini oluşturan alfabeyi Fenikeliler bulmuştur.

KÜLTÜR BÖLGELERİNİN OLUŞUMU VE DAĞILIŞI

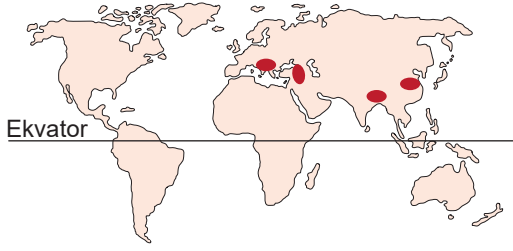
Kültür: Bir topluma özgü olan inanç, düşünce, davranış, örf ve adet gibi maddi ve manevi değerlerdir.

Kültür ocağı: Bir kültürün doğduğu, ortaya çıktığı ve dünyaya yayıldığı yerdir.

Kültürü oluşturan maddi unsurlar: Simgeler, su özellikleri, toprak özellikleri, iklim özellikleri, yer şekilleri ve coğrafi konumdur.

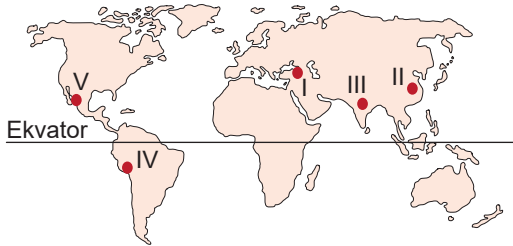
Kültürü oluşturan manevi unsurlar: Komşu kültürler, ahlak kuralları, dil, siyasal örgütlenme, örf ve adetler, din ve inançlardır.

1. Aşağıdaki haritada bazı alanlar koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlarda aşağıdaki medeniyetlerden hangisine ait kalıntıların bulunma olasılığı daha azdır?

- A) Mezopotamya B) Mısır C) Çin
D) Akdeniz E) Hint
2. Akadlar, Elamlar, Babiller ve Asurlular gibi medeniyetlere ev sahipliği yapan medeniyet aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Mezopotamya Medeniyeti
B) Mısır Medeniyeti
C) Aztek Medeniyeti
D) Maya Medeniyeti
E) Çin Medeniyeti
3. Ekvator çevresinde kurulduğundan dolayı şehir ve kalelerini And Dağları'nın yüksek kesimlerine inşa etmişlerdir. Taş işçiliğinin gelişmiş olduğu bu medeniyet, Güneş'in hareketlerini izlemede uzmanlaşmış ve Güneş saatini yapmıştır.

Yukarıdaki bazı özellikleri verilen medeniyet haritada numaralandırılarak koyu renkle gösterilen alanların hangisinde kurulmuştur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Akdeniz kıyıları, medeniyetlerin ilk kurulduğu alanlardan biridir. Bu bölgede İyonya, Lidya, Yunan, Fenike ve Roma gibi birbirinden farklı medeniyetler kurulmuştur.

Bu durum üzerinde;

- I. Geniş ve verimli tarım alanlarının olması
II. Liman olmaya elverişli ada ve yarımadaların bulunması
III. Yer altı kaynakları bakımından zengin olması
IV. Önemli deniz ticaret yollarının bulunması

yukarıdaki faktörlerden hangileri etkili olmuştur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Mezopotamya, Güneydoğu Toros Dağları'ndan başlayarak güneyde Basra Körfezi'ne kadar uzanan, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeyi kapsamaktadır.

Buna göre aşağıdaki medeniyetlerden hangisi bu alanda kurulmuş ve gelişmiş medeniyetlerden biri değildir?

- A) Sümerler B) Asurlular C) Hititler
D) Babiller E) Akadlar

6. İlk medeniyetlerin kurulmasında ve gelişmesinde su kaynakları ve verimli topraklar etkili olmuştur. Dünyadaki ilk şehir yerleşmeleri Mısır, Hindistan ve Güneydoğu Asya'nın akarsu vadilerinde tarımın gelişmesiyle başlamıştır. Verimli tarım arazileri ve akarsu vadileri şehirlerin kurulmasında tercih edilen yerler olmuştur. Nitekim MÖ 3000'li yıllarda Nil Vadisi'nde ve Akdeniz Havzası'nda şehirler ortaya çıkmıştır. Bunu MÖ 2000 yıllarında Kuzey Çin'de, Güney ve Güneydoğu Asya'nın akarsu vadilerinde ortaya çıkan şehirleşme hareketleri takip etmiştir.

Buna göre aşağıda bazı medeniyetler ve bunların gelişmesinde etkili olan su kaynakları ile ilgili yapılan eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

	Medeniyet	Su Kaynağı
A)	Mısır	Nil
B)	Mezopotamya	Fırat - Dicle
C)	Çin	Sarı Irmak - Gök Irmak
D)	Hint	İndus - Ganj
E)	İnka	Amazon

1

Kazma vurulan hemen her yerde tarihi eser kalıntısına rastlanan Mısır'ın başkenti Kahire'nin batısında bir tarlada gerçekleşen arkeoloji kazısında 2 bin yıllık büyük bir ev kalıntısı ve o döneme ait tarihi eserler bulundu. Konu ile ilgili basına açıklama yapan Mısır Tarihi Eserler Yüksek Konseyi Genel Sekreteri Mustafa Veziri, keşfedilen evin MÖ 323-31 yılları arasındaki döneme ait olduğunun belirlendiği ve evin bulunduğu bölgenin tamamının Mısırlı arkeologlar tarafından kazıldığını söyledi. Evin bitişiğinde Roma Dönemi'ne ait bir hamam ve dini ritüellerin gerçekleştirildiği sanılan kireç taşından yapılmış duvarlarında resimler bulunan bir odanın bulunduğunu kaydeden Veziri, evin kırmızı tuğladan yapıldığını ve büyük kireç taşları ile de desteklenmiş olduğunu açıkladı. Evin içinde temizlik işlemi için kullanıldığı sanılan kireç taşından yapılmış lavabo, ekmek fırını ve tabak türü bazı eşyaların da bulunduğu kaydedildi. Söz konusu tarihi evin bir tarlada bulunmuş olması dikkat çekti. Bilinen 7 bin yıllık eski bir medeniyete sahip olan Mısır'ın farklı ve umulmadık bölgelerinde tarihi eserlere rastlanıyor.

Bu parçadaki bilgilerden yararlanarak aşağıdakilerden hangisi kesin olarak söylenemez?

- A) Mısır'daki kazıların tamamının Mısırlı arkeologlar tarafından yapıldığı
- B) Mısır'da 2000 yıl öncesinden kalan Roma kültürüne ait eserlerin bulunduğu
- C) Mısır'ın tarihi eserler bakımından zengin bir alan olduğu
- D) Mısır'ın çok eski bir yerleşim alanı olduğu
- E) Evin içinde eşyaların da bulunduğu

2

Güney Asya'da yer alan Hint Yarımadası, dünyanın en eski medeniyetlerinden olan Hint Medeniyeti'ne ev sahipliği yapmıştır. Ganj ve İndus nehirleri çevresinde kurulmuş olan bu medeniyet, tarım kültürü açısından önemli bir potansiyele sahiptir. En önemli faaliyetin tarım olduğu Hindistan, ayrıca Baharat Yolu'nun başlangıcında bulunmaktaydı. Birçok dine ev sahipliği yapan bu medeniyette halk "kast sistemi" adı verilen sınıflara ayrılmıştır. Bu sistem Hint toplumunda millet olma bilincini engellemiştir.

Yukarıdaki bilgiler değerlendirildiğinde Hint Medeniyeti'nin;

- I. Kültürel
- II. Ekonomi
- III. Sosyal
- IV. Ticaret

hangi alanlarda geliştiği söylenemez?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) Yalnız III
- D) I, II, III ve IV
- E) I ve IV

KÜRESELLEŞEN DÜNYA

Küresel Ticaret

- ➔ Ticaretin ortaya çıkışı Kalkolitik Çağ'da madenlerin işlenmesi ve Neolitik Çağ'da gerçekleşen tarımsal faaliyetlere dayanır. Ticaretteki amaç ihtiyaç olan ürünleri satın almak ve üretilen ürünleri satmaktır. Ülkeler ve bölgeler arasındaki ticari faaliyetlere bağlı olarak küresel ticaret ortaya çıkmıştır.
- ➔ Küresel ticaretin üç unsuru vardır: Ham madde, üretim ve pazar.

Dünyanın Önemli Üretim Bölgeleri

Hizmet üretim bölgeleri: ABD, Avrupa ve Doğu - Güneydoğu Asya

Sanayi üretim bölgeleri: Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Rusya Federasyonu - Doğu ve Güneydoğu Asya

Enerji üretim bölgeleri: Orta Doğu, Rusya Federasyonu, Kuzey Amerika ve Doğu Asya

Turizm

- ➔ İnsanların görme, tanıma, gezme ve dinlenme vb. amaçlarla bir yerden başka bir yere gitmesine **turizm** adı verilir.
- ➔ Turizm; II. Dünya Savaşı'ndan sonra, gelişmiş ülkelerdeki insanlar tarafından icra edilmeye başlanmıştır.
- ➔ Turizm bir ülkeyi; sosyal, kültürel ve ekonomik yönleriyle ön plana çıkarırken aynı zamanda farklı ülke insanlarıyla etkileşim kurulmasını da sağlar. Turizm, ülkeler arası etkileşimde ekonomik, politik, sosyal ve kültürel etkinliklere sahiptir.

Sanayileşme Süreci - Tarım ve Ekonomi İlişkisi

Almanya

- ➔ Almanya, Rusya'dan sonra Avrupa'nın en kalabalık ikinci ülkesidir. Almanya'nın en büyük şehri Berlin'dir. Münih, Köln ve Hamburg diğer önemli şehirlerindedir.
- ➔ Tarımsal faaliyetler modern yöntemlerle yapılmaktadır. En çok arpa, mısır, buğday ve yem bitkileri tarımı yapılmaktadır.
- ➔ Sahip olduğu kömür yatakları sayesinde sanayileşme sürecine başlayan ilk ülkelerden biridir.
- ➔ Avrupa'nın en büyük, dünyanın dördüncü büyük ekonomisine sahiptir. Otomotiv, kimya, savunma ve elektronik sanayi kolları; eğitim, sağlık, finans ve ticaret gibi hizmet sektörleri gelişmiştir.
- ➔ Almanya 19. yüzyılın başlarında tarım ülkesiydi. Nüfusunun çoğunluğu da tarım sektöründe çalışmaktaydı.
- ➔ Sonraki dönemlerde Ruhr Bölgesi'nde kok kömürleriyle ısıtılan fırınların yer aldığı fabrikaların kurulması, buharlı makinelerin kullanılması, Nürnberg ve Fürth arasında ilk demir yolunun açılması ve demirin çıkarılıp işlenmesi Almanya'da sanayileşme sürecinde önemli adımların atılmasına neden oldu.

Fransa

- ➔ Fransa'nın doğusunda İtalya, İsviçre ve Almanya; batısında İspanya, Andora ve Atlas Okyanusu yer almaktadır.
- ➔ Fransa ekonomisi büyük oranda hizmet ve sanayi sektörüne dayanır. Tarım yöntemi olarak intansifin uygulandığı Fransa'da tarımsal üretimde doğal koşulların etkisi azdır.

Somali

- ➔ Somali'nin arazisi genel olarak plato ve düzlüklerden oluşur.
- ➔ Kurak ve sıcak tropikal iklime sahip olan Somali'de yıllık ortalama yağış miktarı 300 - 500 mm arasındadır.
- ➔ Somali'nin ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayanır. Topraklarının %70,3'ü hayvancılık ve tarım için uygundur.
- ➔ Tarım yöntemi olarak ekstansifin uygulandığı Somali'de tarımsal üretimde doğal koşulların etkisi fazladır. Yağışın yetersizliğine bağlı olarak tarımsal üretim düşüktür. Uzun sahil şeridinde sahip olan Somali'de balıkçılık gelişmemiştir.

1. Aşağıdaki bölgelerden hangisi dünyanın önemli enerji üretim alanlarından biri değildir?

- A) Rusya Federasyonu
- B) Japonya ve çevresi
- C) Doğu Asya
- D) Orta Doğu
- E) Kuzey Amerika

2. Nijerya, Irak ve Pakistan doğal kaynaklar yönünden zengin olmalarına rağmen yeterince gelişmemişlerdir.

Bu durumun nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

- A) Sermaye birikimlerinin yetersiz olması
- B) Kalifiye iş gücünün yetersiz olması
- C) Teknoloji birikimlerinin yetersiz olması
- D) Eğitim seviyesinin düşük olması
- E) Genç nüfus oranlarının fazla olması

3. Doğal kaynakların uluslararası ilişkilere ve ülkelerin kalkınmalarına olan etkileri ile ilgili verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Dünya nüfusunun artması ve toplumsal ihtiyaçların çeşitlenmesi doğal kaynaklara olan talebi hızla artırmıştır.
- B) Doğal kaynaklarını verimli kullanan Kanada, İsveç, Norveç gibi ülkeler ekonomik yönden gelişmişlerdir.
- C) Bazı ülkeler petrol, doğal gaz ve kömür gibi enerji kaynakları, bazıları ise orman, su ve madenler gibi doğal kaynaklar bakımından daha zengindir.
- D) Stratejik doğal kaynaklara sahip olan bazı ülkeler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ulusal bağımsızlıklarını ilan ettikleri hâlde ekonomik alanda bağımsızlıklarını elde edememişlerdir.
- E) Ülkeler doğal kaynakların zenginliği ve bu kaynaklardan yararlanabilme bakımından farklılık göstermez.

- 4. (...) Gelişmişlik seviyeleri yüksektir.
- (...) Pazar (tüketim) olanakları azdır.
- (...) Yatırım kaynağı ve yoğunluğu azdır.
- (...) Yer altı kaynakları yönüyle zengindirler.
- (...) Üretim fazladır.

Yukarıdaki ticaretin yoğunlaştığı bölgelerin ortak özellikleri ile ilgili bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olarak dolduran bir öğrenci tüm soruları doğru şekilde cevapladığında aşağıdaki seçeneklerden hangisine ulaşır?

- A) D, D, D, Y, Y B) Y, D, Y, D, Y C) D, Y, D, Y, D
- D) D, Y, Y, Y, D E) Y, Y, Y, Y, D

5. Küresel ticarete daha çok ham madde ihracatı yapan bir ülke için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ortalama yaşam süresi uzundur.
- B) Nitelikli iş gücü oranı azdır.
- C) Yüksek teknoloji ile üretilen ürünler ithal eder.
- D) Çalışan nüfusun yaş ortalaması düşüktür.
- E) Birincil ekonomik faaliyetlerde çalışan nüfus oranı fazladır.

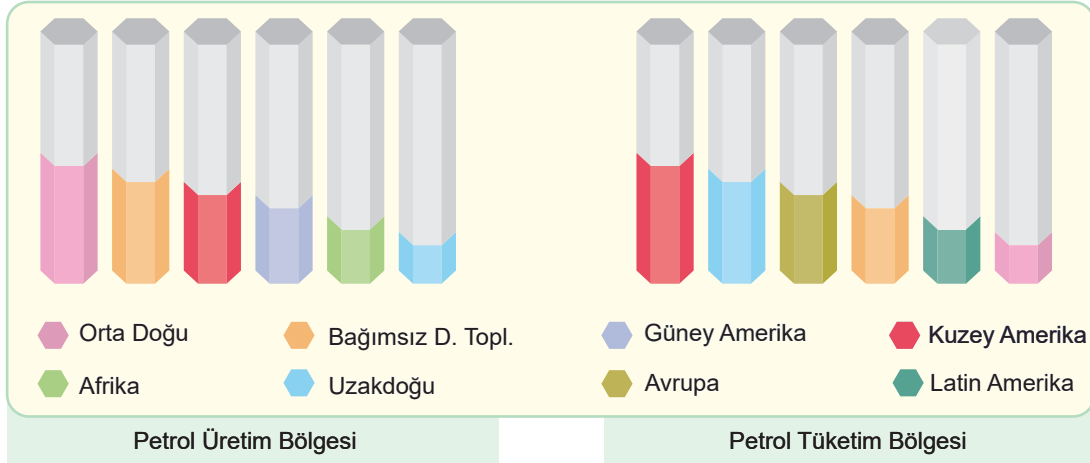
6. Demet, coğrafya dersinde küresel ticaretin gelişimi ile ilgili etkinliği aşağıdaki gibi işaretlemiştir.

		D	Y
I	Eski çağlarda insanlar, ellerindeki ürünleri değiş - tokuş ederek ticaretin başlamasını sağlamışlardır.	✓	
II	Ticaretteki en büyük değişim, Batı Avrupa'da Sanayi Devrimi'nden sonra gerçekleşmiştir.		✓
III	Üretimdeki artışın bir sonucu olarak ulaşım da gelişmiştir.	✓	
IV	Ticaretin gelişmesindeki bir diğer husus nüfus yoğunluğudur.	✓	
V	Arz ve talebin çokluğu ürün miktarını ve çeşitliliğini etkiler.		✓

Buna göre Demet etkinlikteki bilgilerden hangilerini yanlış işaretlemiştir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve V
- D) III ve IV E) IV ve V

1

Yukarıda verilen birinci grafikte dünyadaki petrol üretim bölgeleri, ikinci grafikte ise petrol tüketim bölgeleri gösterilmiştir.

Buna göre bu grafiklerle ilgili;

- I. Bağımsız Devletler Topluluğu, ürettiğinden daha azını tüketmektedir.
- II. Kuzey Amerika ürettiği petrolün yarısından fazlasını ihraç etmektedir.
- III. En fazla petrol üreten bölge Orta Doğu olmasına rağmen tüketim bölgesi en az olan yine Orta Doğu'dur.
- IV. Uzakdoğu en az petrol üreten ülke olmasına rağmen tüketimde ikinci sırada yer almaktadır.
- V. Petrol üretim bölgeleri ile petrol tüketen bölgeler birbirine paralellik göstermemektedir.

yukarıdaki numaralı cümlelerden hangisine ulaşamaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2

Riskler dahil küresel ekonomiyi bu yıl nelerin beklediğine dair 10 tahmin, WEF tarafından yayımlandı. Raporda, bu yılın 10 tahmini arasında ilk sırada, ABD ekonomisinin büyüme trendinin üstünde kalması yer alırken, bunu Japonya'nın toparlanmasının zayıf kalacağı, Çin'in ekonomisinin yavaşlamaya devam edeceği ve gelişen pazarların büyümesinin yüzde 4,6'ya düşeceği izledi. Raporda, ABD ekonomisinin vergi indirimleri ve harcamaların artmasından dolayı 2018'de beklenenden fazla büyüyeceği öngörülürken, 2019'da da vergi indirimlerinin etkisinin hissedileceği, büyümenin geçen yıldan az olacağı ve yüzde 2,6 ile halen trendin üzerinde kalacağı kaydedildi. Türkiye gibi bazı ülkelerin yoğun finansal baskı altında kaldığı vurgulandı. Raporda, Bu yıl gelişmekte olan piyasalar, gelişmiş ekonomilerdeki ve dünya ticaretinin hızındaki yavaşlamadan, güçlü dolardan, finansal koşulların sıkılaşmasından, Brezilya ve Meksika gibi ülkelerde siyasi belirsizliğin artmasından dolayı esecek soğuk rüzgârlarla karşı karşıya kalacak.

Bu parçadaki bilgilerden hareketle;

- I. Gelişmekte olan ülkelerin, küresel dalgalanmalardan etkileneceği
- II. Küresel ticarete etkin rol oynayan ABD ekonomisinin olumlu seyredeceği
- III. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin küresel, ticaret ve siyasi sorunlar nedeniyle olumsuz etkilenebileceği
- IV. AB ülkelerinin küresel ekonomideki risklerden etkilenmeyeceği

yukarıdakilerden hangilerine ulaşamaz?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III D) III ve IV E) Yalnız IV

ÜNİTE ÇEVRE VE TOPLUM

Çevre Sorunları

- Çevre Sorunları ve Türleri
- Madenler ve Enerji Kaynaklarına Ait Kullanımın Çevresel Etkileri
- Doğal Kaynak Kullanımının Çevresel Etkileri
- Arazi Kullanımının Çevresel Etkileri
- Küresel Çevre Sorunları
- Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı

GİRİŞ YAYINLARI

ÇEVRE SORUNLARI VE TÜRLERİ

Ses Kirliliği

- ⇒ Çevrenin doğallığını bozarak kişinin psikolojik ve fiziksel dengesini bozan bir sorundur.
- ⇒ Sanayileşme, şehirleşme ve hızlı nüfus artışı gibi faktörler bu kirliliğin artmasına neden olmuştur.
- ⇒ Uyku düzeninin bozulması, dikkat dağınıklığı ve zihinsel etkinliğin azalması ses kirliliğinin yol açtığı bazı sorunlardır.

Radyoaktif Kirlilik

- ⇒ Nükleer denemeler ve nükleer santral kazaları radyoaktif kirliliğin en önemli nedenleridir.

Toprak Kirliliği

- ⇒ İnsan faaliyetleri sonucunda toprak ekosistemine ait biyolojik, kimyasal ve fiziksel dengenin bozulmasıyla toprak kirliliği oluşur.
- ⇒ Erozyon, tarım ilaçları, kimyasal gübreler ve endüstriyel kirlenme toprak kirliliğinin başlıca nedenleridir.

Orman Tahribatı

- ⇒ Çoğunluğu insanlar tarafından gerçekleştirilmektedir.
- ⇒ Orman tahribatı canlıların yaşamını tehlikeye sokmaktadır.

Su Kirliliği

- ⇒ Su kirliliği yabancı maddelerin suya karışması sonucu oluşur. Hızlı nüfus artışı, çevrenin bilinçsiz kullanımı ve sanayi atıkları su kirliliğine neden olan başlıca kaynaklardır.

Hava Kirliliği

- ⇒ Azot, hidrokarbonlar ve radyoaktif maddeler hava kirliliğine neden olan başlıca kirleticilerdir.
- ⇒ Büyük şehirlerde egzoz gazlarının sis ile birleşmesi sonucu oluşan hava kirliliğine Los Angeles hava kirliliği, sanayi tesislerinden çıkan gazların kış mevsiminde sis ile birleşmesi sonucunda Londra tipi hava kirliliği oluşur.

Besin Kirliliği

- ⇒ Biyolojik, kimyasal ve fiziksel olmak üzere üçe ayrılır.
 - ⇒ Biyolojik besin kirliliğine;
 - ⇒ besinlerin bileşiminde bulunan zehirli maddeler
 - ⇒ Kimyasal besin kirliliğine;
 - ⇒ tarım ilaçları
 - ⇒ Fiziksel besin kirliliğine;
 - ⇒ cam kırıkları, saç, tırnak vb. yabancı maddeler
- neden olmaktadır.

MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARINA AİT KULLANIMIN ÇEVRESEL ETKİLERİ

- ⇒ Dünyada çeşitli amaçlarla kullanılan çok sayıda maden ve enerji kaynağı vardır.
- ⇒ Bu kaynakların üretim, dağıtım ve tüketimi sırasında çevreye zarar verilmektedir.
- ⇒ Altın arama siyanürle yapılmaktadır.
- ⇒ Siyanür toprağa ve suya karışarak bitkilere ve canlılara zarar vermektedir. Madenlerin ve enerji kaynaklarının taşınması sırasında da çevre sorunları yaşanmaktadır.
- ⇒ Dünyadaki enerji ihtiyacının büyük bölümü fosil yakıtlardan karşılanmaktadır.
- ⇒ Taş kömürü, linyit, petrol ve doğal gaz gibi fosil yakıtların kullanımı çevre kirliliğini de beraberinde getirmiştir.
- ⇒ Bu faaliyetlerin yanı sıra çevre yönetimiyle ilgili sergilenen yanlış tutumlar ve çevre duyarlılığını dikkate almayan teknoloji seçimleri sonucu ciddi çevre sorunları meydana gelmiştir.

1. Hava kirliliğine neden olan başlıca kirleticiler; kükürt dioksit, azot oksit, karbonmonoksit, hidrokarbonlar, organik ve partikül maddeler ile radyoaktif maddelerdir.

Buna göre;

- ◆ Hidroelektrik santraller
- ◆ Çimento fabrikaları
- ◆ Petrol rafinerileri
- ◆ Kâğıt fabrikaları
- ◆ Jeotermal santraller

yukarıdaki tesislerden kaç tanesi hava kirliliğine neden olmaz?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

2. Hava kirliliği, Sanayi Devrimi sonrası özellikle sanayileşmiş bölgeler ile plansız kentleşmenin olduğu sahalarda ortaya çıkmış çevresel bir sorundur.

Buna göre;

- I. Petrol kullanımının artırılması
- II. Fabrika bacalarına filtre takılması
- III. Fosil yakıt kullanımının sınırlandırılması
- IV. Kömür kullanımının teşvik edilmesi

yukarıdaki uygulamalardan hangileri hava kirliliği sorununu çözmek için alınması gereken önlemler arasında gösterilemez?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

3. Doğal süreçler ile beşeri faaliyetler sonucu çevrenin zarar görmesi, kirlenmesi ve doğadaki dengenin bozulması olayı çevre sorunu olarak nitelenir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi çevre sorunlarından biri değildir?

- A) Hava kirliliğinin artması
- B) Sulardaki ağır metallerin artması
- C) Asit yağmurlarının artış göstermesi
- D) Bazı bitki türlerinin sayısının artması
- E) Toprakta ağır metallerin birikmesi

4. **Aşağıdaki çevre sorunlarından hangisi diğerlerine göre daha dar bir alanı etkilemektedir?**

- A) Ormanların tahribi
- B) Küresel iklim değişikliği
- C) Ses kirliliği
- D) Asit yağışları
- E) Ozon seyrelmesi

5. Ormanlar, insanların eski çağlardan beri yoğun olarak kullandıkları önemli doğal bir kaynaktır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ormanların aşırı ve bilinçsiz kullanımından doğacak sorunlardan biri değildir?

- A) Yel altı su seviyesinin düşmesi
- B) Toprak neminin artması
- C) Erozyonla toprak kaybının artması
- D) Suyun yüzeysel akışa geçmesiyle toprağa sızmasının zorlaşması
- E) Canlıların doğal yaşam alanlarının daralması

6. Genel boyutuyla ele aldığımızda toprak kirliliği, toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapısının insan aktiviteleri sonucu bozulması olarak tanımlanabilir.

Buna göre toprak kirlenmesinin sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

- A) Doğal bitki örtüsünün tahrip olması
- B) Canlıların yaşamsal fonksiyonlarının tehlikeye girmesi
- C) Ormanların büyümesinin ve gelişmesinin engellenmesi
- D) Tarımda verim düşüklüğüne neden olması
- E) Toprağın bazı fiziksel özelliklerinin bozulması

7. Şehirleşme ve sanayi tesislerinin zararlarını anlatan bir öğretmen; "konutlar ve sanayi tesislerinden çıkan zehirli gazların kış mevsiminde sis ile birleşmesiyle oluşan hava kirliliğine hava kirliliği denir." demiştir.

Öğretmenin açıklamasında boş bırakılan yere gelmesi gereken ifade aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ABD tipi B) İngiltere tipi C) Los Angeles tipi
D) İstanbul tipi E) Londra tipi

1 Çin'de Hava Kirliliği Üst Sınır'ın 20 Kat Üzerine Çıktı

Çin'in kuzeyinde etkili olan ağır hava kirliliği nedeniyle zararlı partikül hava endeksi (PM 2,5), Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) insan sağlığı için "üst sınır" olarak kabul ettiği eşik değerin 20 kat üzerine çıktı. Çin Ulusal Meteoroloji İdaresi, ülkenin kuzeyinde bulunan başkent Pekin ile Tientsin kentinin yanı sıra Hıbey, Şandong, Hınan ve Şansi eyaletlerinde artan hava kirliliği nedeniyle turuncu alarm verildiğini duyurdu. Görüş mesafesinin yer yer 50 metreye kadar düştüğü bölgede, halka zorunlu olmadıkça dışarı çıkmaması uyarısı yapıldı.

Solunum yoluyla ciğerlere yerleşen havadaki zararlı parçacıklar, kana karışarak solunum yolları iltihaplanması, kanda pıhtılaşma ve kalp rahatsızlıklarına yol açarken astım ve KOAH gibi solunum hastaları olan yaşlılar için ölümcül sonuçlar doğurabiliyor. 1 milyar 360 milyonluk nüfusuyla dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de her yıl yaklaşık 1 milyon 600 bin kişi hava kirliliğine bağlı hastalıklardan hayatını kaybediyor.

Çin, özellikle 2015'ten bu yana çevre ve hava kirliliğiyle mücadele etmeye çalışıyor. Hızlı kalkınma ve sanayileşmenin bedeli olarak Çin'deki büyük şehirlerin çoğu, aynı zamanda dünyanın en kirli kentleri arasında yer alıyor. Ülkede hava kirliliği alarmı verildiğinde okullar kapatılıyor, trafiğe çıkan otomobil sayısı azaltılıyor ve halkın sokakta maskeyle dolaştığı gözlemleniyor.

Buna göre;

- I. Çin'de hava kirliliği nedeniyle başta sağlık olmak üzere birçok sosyal problemlerin yaşandığı
- II. Ekonomik büyümenin Çin'de çevresel sorunlara yol açması
- III. Çin'de hava kirliliğine karşı önlemler alındığı
- IV. Hava kirliliğinin en çok yaşandığı ilk beş ülkeden birinin de Çin olduğu

yukarıdaki yargılardan hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I, II, III ve IV C) I, II ve III D) I, III ve IV E) II ve III

- 2 Sanayileşmeyle birlikte toksik gazların giderek yoğunlaşması insanların hayatını tehlikeye atmakta. Özellikle yoğun şehirleşmenin olduğu bölgelerde Kronik Obsüratif Akciğer hastalıkları (KOAH) ve akciğer kanseri riski artıyor. Bununla beraber astım, KOAH gibi alerjik bünyeli kişilerde olan solunum sıkıntısı sendromları ortaya çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) normal kabul ettiği Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) değeri 0–50 aralığında iken, Bursa'daki değerlerin Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 'Hava Kalitesi İzleme Ağı'nın verilerine göre normal değerlerin 3 katının üzerinde riskli (sağlıksız) kategoride olduğu bildirildi. 5 Aralık saat 15.00'de bakanlığın resmi sitesinden alınan verilere göre HKİ değeri Kestel'de 176.3, Yıldırım'da 157.5, Demirtaş'ta 152.1 olarak ölçüldü. Şehrin birçok noktasında görüş mesafesini de ciddi oranda düşüren kirli hava nedeniyle maskesiz sokağa çıkamadığını söyleyen vatandaşlar, "Bursa'da hava kirliliği fabrika ve egzoz dumanlarının yoğun olması nedeniyle çekilmez bir duruma geldi. Sabahları dışarıya çıktığımızda genzimiz yanıyor. Buna kesinlikle bir çözüm bulunması lazım. Artık şehirde maskesiz gezemez duruma geldik. Şehrimizi yaşanabilir şehirler sıralamasında üst sıralarda gösteriyorlar ama maalesef öyle değil. Bu duruma yetkililerin bir çare bulması gerekiyor." ifadelerini kullandı.

Bu parçada verilen bilgilerden yararlanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Bursa'da hava kirliliğinin riskli kategoride olduğuna
- B) Bursa'da hava kirliliği üzerinde fabrika ve egzoz dumanlarının önemli etkenler olduğuna
- C) Hava kirliliğinin yaşam kalitesini düşürdüğüne
- D) Bursa'nın tamamında akciğer hastalıkları ve akciğer kanseri riskinin yüksek olduğuna
- E) Bursa'da hava kirliliği değerinin normal değerlerin üzerinde olduğuna

ARAZİ KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ

- Arazilerin, bitki örtüsü; jeolojik, jeomorfolojik, toprak vb. özelliklerinin dikkate alınarak kullanılmasına **arazi planlaması** adı verilmektedir.
- Arazi kullanımına yönelik planlamada dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:
 - Tarihi yapı
 - Su kaynakları
 - İklim
 - Yeryüzü şekilleri
 - Toprak özellikleri
 - Bitki örtüsü
 - Doğal kaynaklar
 - Jeolojik yapı
- Doğal kaynakların kullanımının çevreye verdiği olumsuz etkilerin artmasında arazi kullanımındaki yanlışlıkların önemi büyüktür.
- Plansız arazi kullanımının; toprakların erozyona uğraması, buna bağlı olarak sel ve taşkınların oluşması, verimli toprakların çoraklaşması, kırsal kesimden kentlere göçlerin artması gibi birçok ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri vardır. Meraların tarım alanı olarak kullanılması bazı çevresel sorunları beraberinde ortaya çıkarmaktadır.
- Azalan mera alanları aşırı otlatma sebebiyle tahrip olmuştur. Tarım alanlarında ise eski göl depoları ortaya çıkmış ve rüzgârların etkisiyle bu alandaki malzemeler diğer tarım alanlarına taşınmıştır. Bu sebeple de yaşanan çevre sorunları artmıştır.

Arazinin Yanlış Kullanımının Sonuçları

- Arazinin plansız kullanımı, sonradan birçok soruna neden olmaktadır. Bu nedenle yerleşim birimlerinin kurulacağı yer seçiminde başta alt yapı sorunu olmak üzere iklim koşulları, yer yapısı vb. özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Örneğin, bir deprem alanı olan Türkiye'de fay alanlarına yapılan yerleşmeler olası bir depremde büyük zararlar görür.
- Arazinin yanlış kullanımı sonucu ortaya çıkan sorunlardan biri de sanayi merkezlerinin kurulacağı yer seçiminde yanlış kararlar verilmesi ile baraj ve yol yapımıdır.
- Şehrin büyüme ve hızı planlanmadan şehir dışına kurulan sanayi merkezleri, şehrin hızla büyümesi sonucunda şehrin içinde kalmaktadır. Bu durum, çevre kirliliği bakımından önemli bir tehlike oluşturmakta ve insanların birçok sağlık sorunuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.
- Arazinin yanlış kullanım örneklerinden biri de denizin doldurularak yol ve yerleşim alanına dönüştürülmesidir.
- Yerleşim alanı olarak kullanılan bu tür yerler, olası bir depremde büyük tehlike oluşturacaktır.

KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI

Küresel İklim Değişikliği

- İnsanların çeşitli faaliyetlerine bağlı olarak oluşan sera gazlarının artması sonucunda atmosferin yeryüzüne yakın kesimlerdeki sıcaklığın yapay olarak artması sürecine **küresel ısınma** adı verilmektedir.

Küresel ısınmaya bağlı olarak oluşabilecek başlıca sorunlar şunlardır:

- Dünyada buzul alanları eriyecek ve bugünkü deniz seviyesi 60 cm kadar yükselecektir.
- Sıcaklığın artması büyük su kütlelerindeki buharlaşmayı arttıracak ve buna bağlı olarak bu bölgelere yakın yerlerin yağış değerlerinde büyük artışlar görülecektir.
- Hava hareketlerinin hızlanmasına bağlı olarak şiddetli kasırgaların sayısı artacaktır. Orman yangınlarında artışlar olacaktır. Sıcaklık ve yağış değerlerindeki değişimler ekosistemleri olumsuz etkileyecek, yeni koşullara uyum sağlamayan canlı türleri yok olacaktır.

1. Endüstriyel faaliyetler, konutlarda ısınma amaçlı olarak kullanılan fosil yakıtlar, motorlu taşıtlardan çıkan egzoz gazları ve termik santrallerdeki faaliyetler sonucunda oluşan asit yağmurları, hayvan ve bitkiler gibi canlı varlıklara zarar vermekle kalmaz taşınmaz kültür varlıklarını da olumsuz yönde etkiler.

Buna göre aşağıdaki ülkelerin hangisinde asit yağmurlarının olumsuz etkilerinin daha fazla görülmesi beklenir?

- A) Çin B) Avustralya C) Kanada
D) Norveç E) İzlanda

2. Termik santrallerin olduğu yerlerde hava kirlenmekte, kükürtdioksit, azotoksit, partikül madde ve hidrokarbonlar çevreye yayılmaktadır. Havada belirli bir süre asılı kalan bu kirlenmeler su tanecikleriyle tepkimeye girerek asit meydana getirmekte ve yağmurlarla birleşerek yeryüzüne asit yağmurları olarak inmektedir.

Buna göre aşağıdaki merkezlerin hangisinde asit yağmurlarının görülme olasılığı daha azdır?

- A) Kars B) Manisa C) Muğla
D) Kütahya E) Zonguldak

3. İnsanların faaliyetleri sonucu sera etkisi yapan gazların atmosferdeki oranlarının hızla artmasıyla gerçekleşen küresel iklim değişikliği önemli bir çevre sorunudur.

Buna göre;

- I. Metan
II. Su buharı
III. Karbondioksit
IV. Hidrojen

yukarıda verilenlerden hangileri yeryüzünde ve atmosferde sıcaklığın artmasını sağlayan sera gazlarından biri değildir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Dünyamızda tahrip olan ekolojik denge ile birlikte, içinde barındırdığı değerler de yok olmaktadır. Günümüzde canlıların doğal yaşam alanı olan habitatların bozulması ile içindeki canlı türlerinin nesli de tükenmektedir. Dünyadaki bütün türlerin bir kısmı önümüzdeki 30 yıl içinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun nedenlerinden biri değildir?

- A) Alternatif enerji kaynaklarının kullanımında artış yaşanması
B) Ticari değeri olan türlerin aşırı avlanması
C) Sanayi faaliyetleri sonucu toprak, hava ve su kaynaklarının kirlenmesi
D) İntansif tarımla birlikte tarım alanlarında ilaç ve gübre kullanımının artması
E) Hatalı ve plansız faaliyetler sonrası pek çok türün habitatının tahrip edilmesi

5. **Aşağıdakilerden hangisi teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan çevre sorunlarından biri değildir?**

- A) Toprak kirliliği
B) Asit yağmurları
C) Hava ve su kirliliği
D) Ozon tabakasının seyrelmesi
E) Volkanik faaliyetlerde artış yaşanması

6. Erhan Öğretmen çevre sorunları konusunu işlerken gaz atıkların havayı kirleterek yaşam kalitesini düşürdüğünü belirttikten sonra öğrencilerinden gaz atıklara neden olan unsurları yazmalarını istiyor.

Öğrencilerden Kaya da;

- ◆ Termik santraller
- ◆ Anız ve orman yangınları
- ◆ Nükleer santraller
- ◆ Arpa ekim alanları
- ◆ Rüzgâr santralleri

unsurlarını yazıyor.

Buna göre Kaya'nın yazdığı unsurlardan kaç tanesi yanlıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

1

"İTHAL" ÇEVRE SORUNU: ELEKTRONİK ATIKLAR

Çevre için en hızlı büyüyen sorunlardan biri kullanılmış cep telefonu, bilgisayar, televizyon gibi elektronik atıkların (e-atık) imhası oluştururken, özellikle Afrika'da yoksul ülkeler elektronik atık çöplüğü olarak kullanılıyor.

AVRUPA'NIN E-ATIK ÇÖPLÜĞÜ AFRİKA

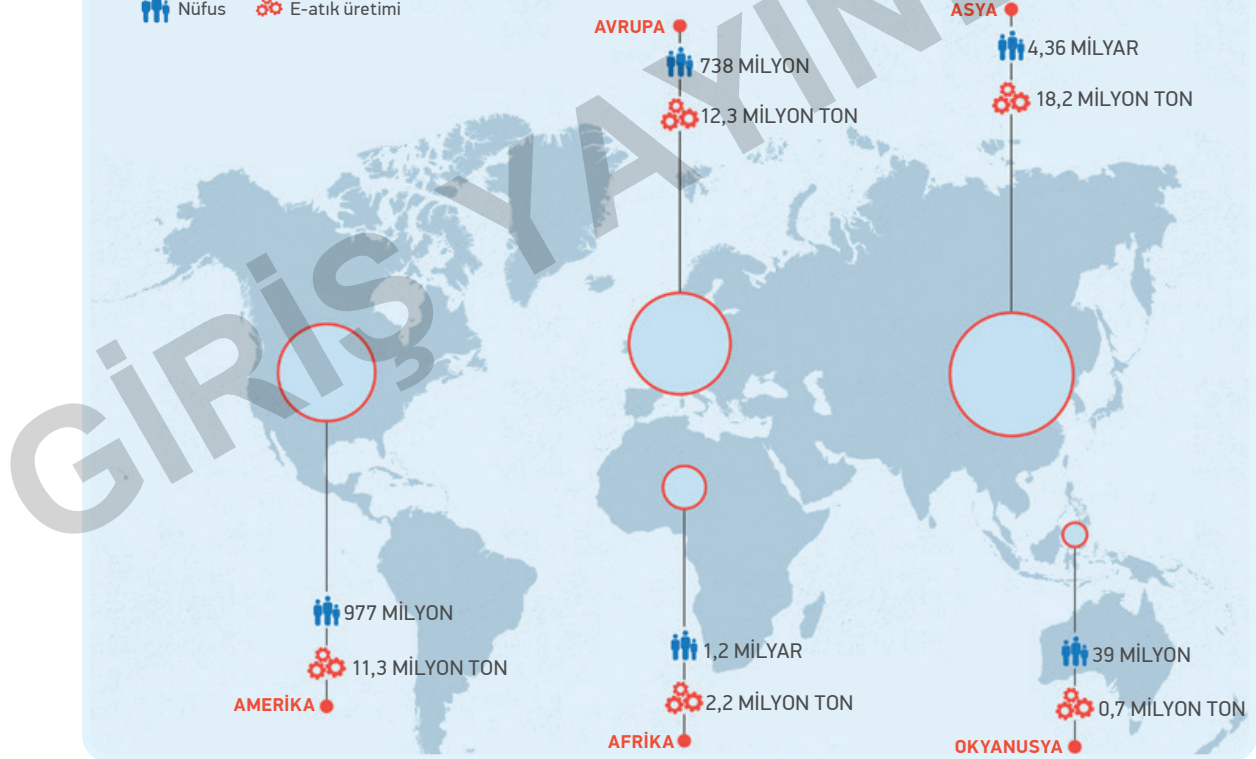
 Afrika Kıtası e-atık yığınının en az katkı sağladığı halde özellikle **Avrupa'nın atık çöplüğü** olarak kullanılıyor.

 Dünyada 2019'da **48,5 milyon ton elektronik atık** ortaya çıktı.

 Bu atıkların yalnızca %20'si çıkarıldığı ülkede resmi olarak geri dönüştürülürken, geri kalan %80'lik kısım ise ya toprağa gömülüyor ya yakılıyor ya da yasalara aykırı şekilde **Afrika ve Asya'daki az gelişmiş ülkelere ikinci el elektronik cihaz** olarak ithal ediliyor.

2019
BÖLGELERE GÖRE
NÜFUS VE E-ATIK ÜRETİMİ

 Nüfus E-atık üretimi

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN
E-ATIK ÜRETİMİ
2019

Afişte verilen bilgilere göre;

- I. Teknolojik gelişmeler elektronik olarak atık sorununu beraberinde getirmiştir.
- II. Elektronik atıklar çeşitli yollarla imha edilmektedir.
- III. Okyanusya Kıtası'ndaki kişi başına düşen e-atık üretimi Avrupa Kıtası'ndan daha fazladır.
- IV. Kıtaların nüfusu ve e-atık üretimi paralellik göstermektedir.

yukarıdakilerden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız III B) I ve IV C) II ve III D) II, III ve IV E) I, II ve III

İvedik Organize Sanayi 1518 Sok. Matbaacılar Sitesi
Mat-Sit İş Merkezi No.:2/20 Yenimahalle / ANKARA
Telefon: 0 312 384 20 33 Belgegeçer: 0312 342 23 58
WhatsApp: 0505 099 24 84
www.giris yayinlari.com | girisyayinlari@gmail.com

